

بسم الله الرحمن الرحيم ————— ❁

وحدت و همگرایی

از منظر رهبر معظم انقلاب اسلامی
حضرت آية الله خامنه‌ای (مدظله العالی)

به کوشش
علی رضا برازش

فهرست

فصل اوّل: تعریف وحدت.....	۱۱
فصل دوّم: اهمّیت وحدت و همگرایی	۲۹
فصل سوّم: موانع وحدت، عوامل تفرقه.....	۳۷
فصل چهارم: راه‌های رسیدن به وحدت.....	۵۹
فصل پنجم: ثمرات وحدت و همگرایی.....	۷۱
فصل ششم: منادیان وحدت	۷۵

فهرست مطالب

فصل اول: تعریف وحدت	۱۱
اتحاد مسلمین به چه معناست؟	۱۱
وحدت اسلامی معنایش معلوم است	۱۱
اشتراک شیعه و سنی در اصول اصلی اسلام	۱۲
طواف گرد یک خانه، نماز به سوی یک کعبه، سنگباران یک نماد شیطان	۱۲
قبله‌ی واحد، خدای واحد، پیامبر واحد، قرآن واحد، احکام و ارکان واحد	۱۲
اتحاد در بسیاری از اصول و فروع	۱۳
موارد مشترک، بیشتر، مهم‌تر و اساسی‌تر از موارد اختلاف	۱۳
موارد اختلاف به مراتب کمتر از موارد وحدت و اتفاق نظر	۱۳
هر کس بر عقیده‌ی خود	۱۳
آیا شعار وحدت و اصرار بر آن، یک مسأله‌ی احساساتی است؟	۱۶
هر دوگانگی و اختلافی، به معنای دعوا نیست	۱۶
وجود اختلاف به معنای دشمنی نیست	۱۷
مفهوم اتحاد مسلمین	۱۷
۱- همدلی و همدستی و همکاری و همفکری مسلمانان در مقابله با دشمنان اسلام	۱۷
۲- سعی فِرَق گوناگون مسلمین در ایجاد تفاهم و نزدیک شدن به یکدیگر	۱۷
۳- احساس برادری	۱۸

- ۴- همدلی و ایجاد روابط حسنه و دوستانه بین شیعه و سنی ۱۸
- ۵- نزدیک کردن دل‌های مسلمین و گردآوردن آنان زیر پرچم توحید.. ۱۸
- ۶- اتحاد قلبی بین اهل سنت و شیعه..... ۱۹
- ۷- تکیه بر نقاط مشترک..... ۱۹
- ۸- تقویت مواضع مشترک..... ۲۰
- شناخت وحدت از راه امور سلبی و نیایدها..... ۲۱
- ۱- ممانعت علما و زبندگان از درگیری سطوح غیرعلمی..... ۲۱
- ۲- عدم تحریک عصبیت‌ها..... ۲۱
- ۳- عدم تحریک حساسیت‌ها و آشفته کردن طرف مقابل..... ۲۲
- ۴- عدم اهانت به مقدّسات یکدیگر..... ۲۳
- ۵- عدم کارشکنی، به‌جان‌هم نیافتادن، با هم دشمنی نکردن..... ۲۴
- محورهای وحدت..... ۲۵
- ۱- کتاب خدا، سنّت نبی اکرم ﷺ..... ۲۵
- ۲- وحدت، زیرنام نبی اکرم ﷺ..... ۲۵
- ۳- کتاب واحد، سنّت واحد، قبله‌ی واحد، کعبه‌ی واحد، حجّ واحد، عبادات واحد، اصول اعتقادی واحد..... ۲۵
- ۴- معارف واحد، توحید واحد، معاد واحد، نبوّت واحد، نماز و روزه و حجّ واحد، دشمنان واحد، اهداف و منافع به‌هم‌گرفته‌خورده..... ۲۶
- مصادیق وحدت..... ۲۶
- ۱- احساس حقّ اسلامی برادر مسلمان (اعم از شیعه و سنی) بر گردن خود..... ۲۶
- ۲- رساندن هم‌وطن مسلمان (اعم از شیعه و سنی) به حقوق حقّه‌ی خود..... ۲۶
- ۳- شرکت در نماز اهل سنت..... ۲۷
- فصل دوم: اهمیت وحدت و همگرایی**..... ۲۹
- مسأله‌ی استراتژیک و اصلی جهان اسلام..... ۲۹
- هدف اعلا و رسالت الهی ما..... ۳۰
- یک فریضه‌ی حتمی..... ۳۰
- واجب، به صد دلیل..... ۳۰
- مورد تأکید روایات..... ۳۰
- فراهم‌آورنده‌ی رضایت خدا، ملائکه، انبیاء و اولیاء..... ۳۱
- آنچه سزاوار است برای هزارمین بار تأکید شود..... ۳۱

۳۱	سرلوحه‌ی همه‌ی شعائر حج
۳۱	نیاز امروز دنیای اسلام
۳۲	امری بسیار مهم، در همه‌جا و در همه‌ی شرایط
۳۲	آنچه گران به دست آمده است
۳۲	امری که همه باید به آن متعهد باشند و روی آن تکیه کنند
۳۳	یک امر جدی
۳۴	آرمان و مسأله‌ی مورد تکیه‌ی امام علیه السلام
۳۴	از اصلی‌ترین داعیه‌های نهضت
۳۴	عامل وحشت، ضعف و درد دشمن
۳۵	ایجاد اختلاف، حرام شرعی و خلاف قانون
۳۵	حرکت تفرقه‌انگیز، گناهی تاریخی
۳۶	تفرقه، سم مهلک دنیای اسلام
۳۶	تفرقه، خیانت است و هر که در ایجاد وحدت کوتاهی کند، مؤاخذ
۳۶	دامن‌زدن به اختلافات داخلی، خلاف مصلحت
۳۷	فصل سوم: موانع وحدت، عوامل تفرقه
	دشمن - استکبار جهانی، امپریالیسم و صهیونیسم و دستگاه‌های قدرت مادی
	- اصلی‌ترین عامل ایجاد تفرقه و تحریک‌کننده‌ی عواطف اهل سنت و شیعه
۳۷	علیه یکدیگر
	غفلت، سادگی و جهالت توده‌های مسلمان و سست‌عنصری زمامداران
۵۱	سیاسی فرهنگی
۵۳	کج‌سلیقگی و کج‌فهمی برخی مسلمانان
۵۴	جهالت، تعصب و نگاه به گذشته
۵۴	دوری برادران مسلمان از یکدیگر و شعبه‌شعبه‌شدن
۵۴	ملی‌گرایی افراطی و روشن‌فکران وابسته
۵۵	پی‌آمدهای تفرقه
۵۵	ضعف و ذلت مسلمانان
۵۵	درهم شکسته‌شدن معنویت، طراوت و شکوه مسلمانان
۵۵	تسلط استعمارگران
۵۶	رفتن صمیمیت‌ها
۵۶	ضرر مسلمین
۵۶	دفاع از آمریکا و صهیونیست‌ها
۵۹	فصل چهارم: راه‌های رسیدن به وحدت

- تهیه‌ی منشوری مورد تأیید همه‌ی علما و روشنفکران دنیای اسلام ۵۹
- استفاده از نفوذ عالمان اهل سنت و شیعه در بین مردم خود ۵۹
- صرف نظر کردن از گذشته و قیچی کردن خود از آن ۶۰
- آگاه شدن توده‌ها از اینکه «دامن زدن به اختلافات و ممانعت از تحقق وحدت، هدف دشمن است» ۶۱
- عدم تحریک عواطف مذهبی و عدم اهانت به مقدسات یکدیگر ۶۳
- پرهیز از تبدیل «تفاوت‌ها به تضاد» و «چندگونگی به ستیزه‌گری» ۶۵
- برداشتن دیوارها، پرکردن شکاف‌ها و نزدیک کردن دل‌ها ۶۶
- توجه به مشترکات، پرهیز از طرح مسائل اختلاف‌آمیز ۶۶
- استفاده از ظرفیت حج ۶۸
- اتحاد زیر نام نبی اکرم ﷺ ۶۸
- کتاب الغدير، مایه‌ی وحدت دنیای اسلام ۶۹
- فصل پنجم: ثمرات وحدت و همگرایی** ۷۱
- عزت اسلام و مسلمین ۷۱
- اعلای کلمه‌ی اسلام ۷۱
- همراه شدن دست مقتدر خدا با دست مسلمانان ۷۱
- برقراری تعادل قوا در جهان به نفع مسلمانان و نجات از ظلم و کید مستکبران عالم ۷۲
- حل مشکلات و باز شدن گره‌های ناگشوده‌ی امت اسلامی ۷۲
- ثمرات وحدت در رابطه با دشمنان ۷۲
- بسته شدن راه بر سیطره‌ی سیاسی اقتصادی استعمارگران ۷۲
- خنثی شدن بخش اعظم توطئه و تدبیر بدخواهان و عقیم ماندن نقشه‌های شوم دشمنان ۷۲
- ممانعت از دست‌درازی قدرت‌ها به حریم کشورهای اسلامی ۷۳
- فصل ششم: منادیان وحدت** ۷۵
- آیه‌الله بروجردی رحمته‌الله، شیخ محمود شلتوت و شیخ سلیم ۷۵
- علامه امینی رحمته‌الله ۷۶
- جمهوری اسلامی و رهبران آن ۷۶

فصل اوّل

تعریف وحدت

اتّحاد مسلمین به چه معناست؟

❁ در ابتدا باید معلوم کنیم که مقصود ما از وحدت مسلمانان چیست؟ آیا مقصود این است که مسلمانان از مذهب خود دست بردارند و به مذهب دیگری اعتقاد پیدا کنند و عمل نمایند؟ نه، مقصود این نیست.^۱

❁ اتّحاد مسلمین به معنای انصراف مسلمین و فِرَق گوناگون از عقاید خاص کلامی و فقهی خودشان نیست.^۲

وحدت اسلامی معنایش معلوم است

❁ امروز مسلمانان وحدت اسلامی را جدّی بگیرند. وحدت اسلامی هم معنایش معلوم است. مقصود این نیست که مذاهب، در یک مذهب حل شوند. بعضی کسان برای اینکه اتّحاد مسلمین را تحصیل نمایند، مذاهب را نفی می‌کنند. نفی مذاهب، مشکلی را حل نمی‌کند؛ اثبات مذاهب، مشکلات را حل می‌کند. همین مذاهبی که هستند، هر کدام در منطقه‌ی کار خودشان، امور معمولی خودشان را انجام دهند؛ اما روابطشان را با یکدیگر حسنه کنند.^۳

اشتراک شیعه و سنی در اصول اصلی اسلام

❁ اگرچه به نظر ما، اختلاف شیعه و سنی در حقیقت اختلاف نیست؛ زیرا در اصول اصلی اسلام - که اگر کسی آن‌ها را نداشت، مسلمان نیست - مشترکند؛ یعنی هر دو مذهب، به قبله‌ی واحد، خدای واحد، پیامبر واحد، قرآن واحد و احکام و ارکان واحد اسلامی معتقدند.^۴

طواف گرد یک خانه، نماز به سوی یک کعبه، سنگباران یک نماد

شیطان

❁ فرمان: «رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ» در قرآن به معنی ریشه‌کنی این ستیزه‌گری‌ها است. شما در این روزهای پرشکوه و در مناسک گوناگون حج، مسلمانان را از همه جا و از مذاهب گوناگون، می‌بینید که گرد یک خانه می‌گردند؛ به سوی یک کعبه نماز می‌گذارند؛ نماد شیطان رجیم را با هم سنگباران می‌کنند؛ در نماد قربانی کردن تمنیات و هوس‌های نفسانی به یک‌گونه رفتار می‌کنند؛ در میعاد عرفات و مشعر در کنار یکدیگر به تضرع می‌پردازند .. مذاهب اسلامی در اصلی‌ترین و بیشترین فرائض و احکام و عقاید، به همین اندازه به یکدیگر نزدیک‌اند. با این حال، چرا باید تعصب‌ها و پیشداوری‌ها میان آنان آتش‌افروزی کند و دست خیانتکار دشمن، به این آتش خانمان سوز دامن بزند. امروز کسانی با کوتاه‌بینی و بی‌خردی، به بهانه‌های واهی، جماعت بزرگی از مسلمانان را مشرک می‌شمارند و حتی خون آنان را مباح می‌دانند. این‌ها چه بدانند و چه ندانند، در خدمت شرک و کفر و استکبارند. چه بسا کسانی که احترام به بارگاه پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله و اولیاء و ائمه دین علیهم‌السلام را که تکریم دین و دین‌داری است، شرک و کفر نامیدند اما خود در خدمت درگاه کافران و ستمگران درآمدند و به هدف‌های پلید آنان کمک کردند.^۵

قبله‌ی واحد، خدای واحد، پیامبر واحد، قرآن واحد، احکام و ارکان

واحد

❁ اگرچه به نظر ما، اختلاف شیعه و سنی در حقیقت اختلاف نیست؛ زیرا در اصول اصلی اسلام - که اگر کسی آن‌ها را نداشت، مسلمان نیست - مشترکند؛

یعنی هر دو مذهب، به قبله‌ی واحد، خدای واحد، پیامبر واحد، قرآن واحد و احکام و ارکان واحد اسلامی معتقدند.^۶

اتحاد در بسیاری از اصول و فروع

❁ بدیهی است دوتا مذهب در برخی از اصول، در برخی از فروع با هم اختلاف دارند؛ البته در بسیاری هم با هم اتحاد دارند.^۷

موارد مشترک، بیشتر، مهم‌تر و اساسی‌تر از موارد اختلاف

❁ اما به همه‌ی مسلمین می‌گوییم در میان ما موارد مشترک، بیشتر و مهم‌تر و اساسی‌تر از موارد اختلاف است.^۸

موارد اختلاف به مراتب کمتر از موارد وحدت و اتفاق نظر

❁ ما متفقاً به یک اسلام، به یک کعبه، به یک پیغمبر، به یک نماز، به یک حج، به یک جهاد و به یک شریعت معتقدیم و عمل می‌کنیم. موارد اختلاف به مراتب کمتر از موارد وحدت و اتفاق نظر است.^۹

هرکس بر عقیده‌ی خود

❁ هرکس دارای هر مذهبی است، به عقاید و ارزش‌های خود احترام می‌گذارد و این حق اوست.^{۱۰}

❁ مسأله، مسأله‌ی این نیست که شیعه یا سنی، عقاید یکدیگر را قبول کنند؛ نه، هرکسی عقیده‌ی خودش را دارد، هرکسی تابع استدلال است و به هر عقیده‌ای رسید، درست است. مسأله این است که اصحاب عقاید مختلف، بایستی به وسوسه‌ی دشمن گوش نکنند، به جان هم نیافتند، با هم دشمنی نکنند و نسبت به هم کارشکنی نکنند.^{۱۱}

❁ «وَتَذَهَبَ رِيحُكُمْ»^{*} یعنی چه؟ یعنی همین دیگر. وقتی اختلاف پیدا شد، وقتی تفرقه پیدا شد، وقتی نسبت به هم سوءظن وجود داشت، وقتی یکدیگر را خائن دانستیم، طبیعی است که با هم همکاری نخواهیم کرد. همکاری هم اگر بکنیم، با هم صمیمی نخواهیم بود. این همان چیزی است که آن دشمن دنبال

اوست. هم عالم شیعه، هم عالم سنی، باید این را بفهمند؛ این را درک کنند. بدیهی است دوتا مذهب در برخی از اصول، در برخی از فروع با هم اختلاف دارند؛ البته در بسیاری هم با هم اتحاد دارند. اما اختلاف به معنای دشمنی نیست. فتاوای فقههای شیعه در مواردی صد و هشتاد درجه با هم اختلاف دارد. فتاوای ائمه‌ی اهل سنت در مواردی بسیار با همدیگر اختلاف دارد؛ اما لزومی ندارد وقتی اختلاف دارد، انسان به همدیگر بدگوئی کنند و فحش بدهند. خیلی خوب، او مذهبش این است، آن هم مذهبش این است. ... ** ۱۲

✽ ما به فرقه‌های عالم اسلام نمی‌گوییم از عقاید مخصوص فرقه‌ی خود دست بکشید و عقاید فرقه‌ی دیگر را قبول کنید؛ اما به همه‌ی مسلمین می‌گوییم در میان ما موارد مشترک، بیشتر و مهم‌تر و اساسی‌تر از موارد اختلاف است. دشمنان ما روی موارد اختلاف تکیه می‌کنند؛ ما برعکس باید مواضع مشترک را تقویت کنیم. ۱۳

✽ ما نمی‌گوییم که سنی‌های عالم بیایند شیعه بشوند، یا شیعه‌های عالم دست از عقیده‌شان بردارند. البته، اگر یک سنی یا هرکسی تحقیق و تفحص کرد، عقیده‌اش هرچه شد، باید برطبق عقیده و تحقیق خودش عمل کند. تکلیف او با خدایش است. ۱۴

✽ ما به همه می‌گوییم که احترام یکدیگر را حفظ بکنند و به عقاید و مقدّسات هم اهانت نکنند. اگر کسی به بهانه‌ی عقیده‌ی بخواد به مقدّسات دیگران اهانت بکند، از نظر ما به هیچ وجه قابل دفاع نیست. محبت، طرفینی است. بایستی همه با هم کمک کنند تا محبت به وجود آید و دشمن نتواند سوء استفاده بکند؛ دشمنی که نه با شیعه رابطه‌ی خوبی دارد و نه با سنی، بلکه با اصل اسلام مخالف است و نسبت به آن کینه می‌ورزد. ۱۵

❁ البته، وحدت یعنی همین که پیروان این دو مذهب با هم برادر باشند و احساس برادری کنند؛ نه اینکه شیعه، سنی و سنی، شیعه بشود. نه، مراد از وحدت این نیست.^{۱۶}

❁ اگر ما می‌گوییم که شیعه و سنی در کنار هم قرار بگیرند، یعنی شیعه، شیعه بماند؛ سنی هم سنی بماند. ما چه موقع به عالم تسنن گفته‌ایم که منظورمان از وحدت این است که شما شیعه بشوید؟! ما چنین چیزی نگفته‌ایم. هر کس خواست شیعه بشود، از طریق علمی و از راه مباحثات عالمانه شیعه بشود. آن‌ها هم آزادند که بروند کار خودشان را بکنند. ما نمی‌گوییم شما مذهب را عوض کن؛ ما می‌گوییم شیعه و سنی باید همیشه سر عقل باشند؛ همچنان که بحمد الله در دوران انقلاب اسلامی، در کشور ما مشاهده شد. نگذارند دشمن از اختلافات این‌ها سوء استفاده کند. برگزاری هفته‌ی وحدت، برای این است.^{۱۷}

❁ مقصود از وحدت اسلامی این نیست که مذاهب، در یک مذهب حل شوند. بعضی کسان برای اینکه اتحاد مسلمین را تحصیل نمایند، مذاهب را نفی می‌کنند. نفی مذاهب، مشکلی را حل نمی‌کند؛ اثبات مذاهب، مشکلات را حل می‌کند. همین مذاهبی که هستند، هر کدام در منطقه‌ی کار خودشان، امور معمولی خودشان را انجام دهند؛ اما روابطشان را با یکدیگر حسنه کنند.^{۱۸}

❁ ما نه می‌خواهیم بگوییم که شیعه، سنی شود؛ یا سنی، شیعه شود و نه می‌خواهیم بگوییم که شیعه و سنی به قدر توان و مقدورات خودشان، برای تحکیم عقاید خودشان کار علمی نکنند. اتفاقاً کار علمی، بسیار خوب است و هیچ اشکالی ندارد. کتاب‌های علمی بنویسند؛ در محیط‌های علمی، نه در محیط‌های غیر علمی، آن هم با لحن‌های بد و غلط. بنابراین، اگر کسی می‌تواند منطق خود را ثابت کند، ما جلو کار او را نباید بگیریم.^{۱۹}

❁ قصد ما از ایجاد این دفتر، این نیست که ما برویم سنی بلوچستان را شیعه کنیم؛ اصلاً این جزو مقاصد ما نیست.^{۲۰}

✽ من همین جا این نکته را هم عرض بکنم؛ استان شما*، استان شیعه و سنی و مخلوط است. علمای شیعه و سنی با هم جلسه بگذارند، تفاهم کنند، با هم حرف بزنند. ما کارهای مشترکی داریم. خیلی خوب؛ شما فقه خودت را تبیین کن، تدریس کن، شما هم فقه خودت را تبیین کن، تدریس کن. شما فقه جعفری بگو، شما فقه شافعی بگو. عقایدتان را داشته باشید، اما کارهای مشترک هم می‌توانید بکنید. من به فقیه شافعی یا مقلد شافعی نمی‌گویم بیا حتماً بشو جعفری، شیعه؛ نه، خواست، تحقیق کرد، آمد؛ شد، شد؛ نشد، نشد^{۲۱}.

آیا شعار وحدت و اصرار بر آن، یک مسأله‌ی احساساتی است؟

✽ اینکه امام این قدر روی مسأله‌ی «وحدت» تکیه می‌کردند، برای این است که این، یک مسأله‌ی احساساتی نیست. این یک مسأله‌ی عقلانی است. هر کس به مقدّسات آن فرقه‌ی دیگر اهانت کند، اگر با خشونت و اهانت با فرقه‌ی دیگر برخورد کند، به هر اندازه که بُردِ کارِ او باشد، به این وحدت ضربه زده است؛ هر که می‌خواهد باشد^{۲۲}.

هر دوگانگی و اختلافی، به معنای دعوا نیست

✽ البته اتحاد و یگانگی و وحدت کلمه، شرط اصلی است؛ چه از لحاظ ملیتی یعنی برداشتن این ناسیونالیسم‌ها و ملت‌گرایی‌ها، عرب و عجم و ترک و فارس و بقیه‌ی این قومیت‌ها و ملیت‌ها در سطح جهان اسلام چه از لحاظ مذهبی، که شیعه و سنی و فرّق‌گوناگون اهل تسنّن و شیعه، باید اختلافات را کنار بگذارند و با هماهنگی و با تکیه بر نقاط مشترک، آن خواست معنوی را تأمین کنند. البته اشکالی ندارد که نقاط مختلف‌فیه هم باشد. هر دوگانگی و اختلافی، به معنای دعوا که نیست. یکی از یک فقه و دیگری از فقه دیگر، یکی از یک مذاق کلامی و دیگری از یک مذاق دیگر تبعیت می‌کند. امروز که دیگر روزی نیست که مذاق‌های کلامی، مثل جنگ‌های اشاعره و معتزله در دوران خلافت بنی عباس یا بقیه‌ی جنگ‌های فرقه‌یی و مسلکی در اسلام، یا شیعه و سنی و یا مذاق‌های

*. استان کرمانشاه

کلامی گوناگون، باز به جان هم بیافتند. باید هم در محدوده‌های بزرگ و هم در محدوده‌های کوچک‌تر داخل کشور، داخل استان‌ها، داخل شهرها با هم یکی باشند.^{۲۳}

وجود اختلاف به معنای دشمنی نیست

بدیهی است دوتا مذهب در برخی از اصول، در برخی از فروع با هم اختلاف دارند؛ البته در بسیاری هم با هم اتحاد دارند. اما اختلاف به معنای دشمنی نیست. فتاوی فقهای شیعه در مواردی صد و هشتاد درجه با هم اختلاف دارد. فتاوی ائمه‌ی اهل سنت در مواردی بسیار با همدیگر اختلاف دارد؛ اما لزومی ندارد وقتی اختلاف دارد، انسان به همدیگر بدگوئی کند و فحش بدهند. خیلی خوب، او مذهبش این است، آن هم مذهبش این است. ... *^{۲۴}

مفهوم اتحاد مسلمین

۱- همدلی و همدستی و همکاری و همفکری مسلمانان در مقابله با دشمنان

اسلام

۲- سعی فرقی گوناگون مسلمین در ایجاد تفاهم و نزدیک‌شدن به یکدیگر

ما در مسأله‌ی وحدت، جدی هستیم. ما اتحاد مسلمین را هم معنا کرده‌ایم. اتحاد مسلمین، به معنای انصراف مسلمین و فرقی گوناگون از عقاید خاص کلامی و فقهی خودشان نیست؛ بلکه اتحاد مسلمین به دو معنای دیگر است که هر دوی آن باید تأمین بشود: اول اینکه فرقی گوناگون اسلامی (فرقی سنی و فرقی شیعه) - که هر کدام فرقی مختلف کلامی و فقهی دارند - حقیقتاً در مقابله با دشمنان اسلام، همدلی و همدستی و همکاری و همفکری کنند. دوم اینکه فرقی گوناگون مسلمین سعی کنند خودشان را به یکدیگر نزدیک کنند و تفاهم ایجاد نمایند و مذاهب فقهی را با هم مقایسه و منطبق کنند. بسیاری از فتاوی فقها و علما هست که اگر مورد بحث فقهی عالمانه قرار بگیرد، ممکن است با مختصر تغییری، فتاوی دو مذهب به هم نزدیک شود.^{۲۵}

۳- احساس برادری

✽ سال‌ها پیش از انقلاب که با بعضی از برادران اهل سنت صحبت می‌کردم، به آن‌ها می‌گفتم که اگر ما بخواهیم وحدت اسلامی تحقق پیدا بکند، باید خودمان را از گذشته جدا و قیچی کنیم. البته، وحدت یعنی همین که پیروان این دو مذهب با هم برادر باشند و احساس برادری کنند؛ نه اینکه شیعه، سنی و سنی، شیعه بشود. نه، مراد از وحدت این نیست؛ بلکه وحدت به معنای احساس برادری است و همین که هر طرفی احساس کند که دیگری هم مسلمان است و حق اسلامی او را بر گردن خود احساس کند و متقابلاً او هم به همین ترتیب عمل نماید. من می‌گفتم که اگر بخواهیم این کار را بکنیم، باید خودمان را از گذشته جدا کنیم. اگر به گذشته برگردیم، دعواست. این قدر بحث و تکذیب و تغلیط و درگیری و خونریزی و این طور چیزها اتفاق افتاده که اگر نگاهی به گذشته بکنیم، باز دعوا خواهد شد.^{۲۶}

۴- همدلی و ایجاد روابط حسنه و دوستانه بین شیعه و سنی

✽ ما باید درست نقطه‌ی مقابل عمل کنیم. هرکس چه در محیط سنی و چه در محیط شیعه به همدلی و ارتباطات حسنه و دوستانه بین شیعه و سنی کمک کند، او به نفع انقلاب و اسلام و هدف‌های امت اسلامی کار کرده است. هرکس هم سعی در جدایی کند، درست نقطه‌ی مقابل آن حرکت کرده است.^{۲۷}

✽ وحدت اسلامی هم معنایش معلوم است. مقصود این نیست که مذاهب، در یک مذهب حل شوند... هرکدام در منطقه‌ی کار خودشان، امور معمولی خودشان را انجام دهند؛ اما روابطشان را با یکدیگر حسنه کنند.^{۲۸}

۵- نزدیک کردن دل‌های مسلمین و گردآوردن آنان زیر پرچم توحید

✽ رسالت و پیام و وظیفه‌ی الهی ما این است که در مقابل آنچه استعمار انجام داد، حرکت کنیم؛ یعنی دل‌های مسلمین را در سطح جهان به هم نزدیک کنیم و آن‌ها را زیر پرچم توحید و اسلام گرد آوریم.^{۲۹}

۶- اتحاد قلبی بین اهل سنت و شیعه

✽ من در بلوچستان - سال‌های قبل از انقلاب هنگامی که آنجا تبعید بودم - به مرحوم مولوی شهاداد (از علمای معروف بلوچستان بود که آقایان بلوچ ایشان را می‌شناسند؛ مرد فاضلی بود. آن زمان ایشان در سراوان بود و ما در ایرانشهر بودیم) پیغام فرستادم که بیاوید فرصتی است بنشینیم و مبنای یک اتحاد عملی، حقیقی و واقعی قلبی بین اهل سنت و شیعه به وجود آوریم. ایشان هم متقابلاً از این قضیه استقبال کرد.^{۳۰}

✽ ما که مسلمان هستیم، باید حواسمان جمع باشد. ما باید بفهمیم که پول نفت فلان کشوری که به نوکری امریکا و غرب، در میان ملت‌های مسلمان شناخته‌شده و روسیاه است و به استکبار وابستگی دارد، اگر صرف انتشار کتابی در ردّ تشیع شد، محض رضای خدا و علاقه‌ی به تسنن نیست و غرض خبیثی را دنبال می‌کند. عکس قضیه هم صادق است. اگر دیدیم عواملی در جامعه‌ی شیعی، مشغول تحریک و برانگیختن حساسیت نسبت به برادران اهل سنت یا مقدّسات آن‌ها هستند، اگر حمل بر کج‌سلیقگی و بد فهمی نکنیم، باید بدانیم که قطعاً دست دشمن است. دشمن، از کجی سلیقه نیز بیشترین استفاده را می‌کند. لذا امروز، اتحاد مسلمین و صفای دل برادران مسلمان با یکدیگر، شرط اصلی اعلای کلمه‌ی اسلام است.^{۳۱}

۷- تکیه بر نقاط مشترک

✽ اتحاد و یگانگی و وحدت کلمه، شرط اصلی است؛ چه از لحاظ ملیتی یعنی برداشتن این ناسیونالیسم‌ها و ملت‌گرایی‌ها، عرب و عجم و ترک و فارس و بقیه‌ی این قومیت‌ها و ملیت‌ها در سطح جهان اسلام چه از لحاظ مذهبی، که شیعه و سنی و فرق گوناگون اهل تسنن و شیعه، باید اختلافات را کنار بگذارند و با هماهنگی و با تکیه بر نقاط مشترک، آن خواست معنوی را تأمین کنند. البته اشکالی ندارد که نقاط مختلف‌فیه هم باشد. هر دوگانگی و اختلافی، به معنای دعوا که نیست.^{۳۲}

❁ یکی از اصول اسلام، وحدت مسلمین و اخوت اسلامی است. «وَ اغْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ*». نقاط مشترک را هم باید چسبید.^{۳۳}

❁ هم در دوران بعد از پیروزی انقلاب و هم پیش از پیروزی انقلاب، همیشه عقیده‌ی من بر این بود که امروز شیعه و سنی باید اختلافات دیرین خود را در تعامل روزمره‌ی خودشان کنار بگذارند. جنگ و دعوا را کنار بگذارند و مشترکات خود را بچسبند؛ امروز هم عقیده‌ام همین است.^{۳۴}

۸- تقویت مواضع مشترک

❁ ما به فرقه‌های عالم اسلام نمی‌گوییم از عقاید مخصوص فرقه‌ی خود دست بکشید و عقاید فرقه‌ی دیگر را قبول کنید؛ اما به همه‌ی مسلمین می‌گوییم در میان ما، موارد مشترک، بیشتر و مهم‌تر و اساسی‌تر از موارد اختلاف است. دشمنان ما روی موارد اختلاف تکیه می‌کنند؛ ما برعکس باید مواضع مشترک را تقویت کنیم.^{۳۵}

❁ در ابتدا باید معلوم کنیم که مقصود ما از وحدت مسلمانان چیست؟ آیا مقصود این است که مسلمانان از مذهب خود دست بردارند و به مذهب دیگری اعتقاد پیدا کنند و عمل نمایند؟ نه، مقصود این نیست. ما وقتی به وحدت دعوت می‌کنیم، مقصود ما این نیست که فرق مسلمین - اعم از شیعه و سنی - یا فرقی که داخل تشیع و تسنن هستند، موظف و مجبورند که از عقیده‌ی خود دست بردارند و به عقیده‌ی سوّمی یا به عقیده‌ی طرف مقابل، گرایش پیدا کنند. این، چیزی است که به تحقیق و تفحص و مطالعه‌ی هرکسی وابسته است و بینه و بین الله تکلیف اوست. بحث ما این نیست. بحث ما این است که می‌خواهیم به همه‌ی مسلمانان - از شیعه و سنی - بگوییم و تذکر بدهیم که شما یک نقاط مشترک و یک نقاط اختلاف و افتراق دارید. در بعضی چیزها، با هم شریکید و یک طور فکر و عمل می‌کنید و در بعضی چیزها، هر فرقه روش خود را دارد. ما نمی‌گوییم که سنی‌های عالم بیایند شیعه بشوند، یا شیعه‌های عالم دست از

عقیده‌شان بردارند. البته، اگر یک سنی یا هرکسی تحقیق و تفحص کرد، عقیده‌اش هرچه شد، باید برطبق عقیده و تحقیق خودش عمل کند. تکلیف او با خدایش است. حرف ما در هفته‌ی وحدت و به عنوان پیام وحدت این است که مسلمانان بیایند با هم متحد بشوند و با یکدیگر دشمنی نکنند. محور هم کتاب خدا و سنت نبی اکرم ﷺ و شریعت اسلامی باشد. این حرف، حرف بدی نیست. این حرف، حرفی است که هر عاقل بی‌غرض و منصفی، آن را قبول خواهد کرد.^{۳۶}

شناخت وحدت از راه امور سلبی و نبایدها

۱- ممانعت علما و زبندگان از درگیری سطوح غیر علمی

✽ اختلاف بین طرفداران دو عقیده بر اثر تعصبات، یک امری است که هست و طبیعی است، و مخصوص شیعه و سنی هم نیست. بین فرقه شیعه، خودشان؛ بین فرقه سنی، خودشان؛ در طول زمان از این اختلافات وجود داشته است. تاریخ را نگاه کنید، می‌بینید هم بین فرقه فقهی و اصولی اهل تسنن - مثل اشاعره و معتزله، مثل حنابله و احناف و شافعیه و این‌ها - هم بین فرقه مختلف شیعه، بین خودشان، اختلافاتی وجود داشته است. این اختلافات وقتی به سطوح پایین - مردم عامی - می‌رسد، به جاهای تند و خطرناکی هم می‌رسد؛ دست به گریبان می‌شوند. علما می‌نشینند با هم حرف می‌زنند و بحث می‌کنند؛ لیکن وقتی نوبت به کسانی رسید که سلاح علمی ندارند، از سلاح احساسات و مشت و سلاح مادی استفاده می‌کنند که این خطرناک است. در دنیا این همیشه بوده؛ همیشه هم مؤمنین و خیرخواهان سعی می‌کردند که مانع بشوند؛ علما و زبندگان، تلاششان این بوده است که نگذارند سطوح غیر علمی کارشان به درگیری برسد.^{۳۷}

۲- عدم تحریک عصبیت‌ها

✽ یکی از چیزهایی که من بخصوص می‌خواهم تکیه کنم، مسأله‌ی «انسجام اسلامی» است که ما گفتیم. انسجام اسلامی یعنی عصبیت‌های بین المذهبی مسلمان‌ها نباید تحریک شود. شما نباید کاری کنید که عصبیت آن مسلمان غیر

شیعه علیه شما تحریک شود؛ او هم متقابلاً نباید کاری کند که غیرت و عصبیت شما را علیه خودش تحریک کند.^{۳۸}

کسی خیال نکند که اگر ما بخواهیم نعمت این عشقی که دل‌های مردم ما را به حمدالله پر کرده و مالا مال از محبت اهل بیت است شکرگزاری کنیم و این عواطف را تحریک کنیم، راهش آن است؛ نه، اشتباه است. اختلاف‌افکنی یا تحریک عصبیت‌های اختلاف‌افکن مصلحت نیست.^{۳۹}

۳- عدم تحریک حساسیت‌ها و آشفته کردن طرف مقابل

❁ ما که مسلمان هستیم، باید حواسمان جمع باشد. ما باید بفهمیم که پول نفت فلان کشوری که به نوکری امریکا و غرب، در میان ملت‌های مسلمان شناخته شده و روسیاه است و به استکبار وابستگی دارد، اگر صرف انتشار کتابی در ردّ تشیع شد، محض رضای خدا و علاقه‌ی به تسنن نیست و غرض خبیثی را دنبال می‌کند. عکس قضیه هم صادق است. اگر دیدیم عواملی در جامعه‌ی شیعی، مشغول تحریک و برانگیختن حساسیت نسبت به برادران اهل سنت یا مقدّسات آن‌ها هستند، اگر حمل بر کج‌سلیقگی و بد فهمی نکنیم، باید بدانیم که قطعاً دست دشمن است. دشمن، از کجی سلیقه نیز بیشترین استفاده را می‌کند. لذا امروز، اتحاد مسلمین و صفای دل برادران مسلمان با یکدیگر، شرط اصلی اعلای کلمه‌ی اسلام است.^{۴۰}

❁ همه بدانند، این جور نباشد که کسی از یک گوشه‌ای خیال کند دارد از شیعه دفاع می‌کند و تصوّر کند دفاع از شیعه به این است که بتواند آتش دشمنی ضدّ شیعه و غیر شیعه را برانگیزد. این دفاع از شیعه نیست؛ این دفاع از ولایت نیست. اگر باطنش را بخواهید، این دفاع از آمریکاست؛ این دفاع از صهیونیست‌هاست.^{۴۱}

❁ ما دیدیم در داخل جامعه‌ی خودمان که کسانی از طرف دشمنان تحریک شدند - با نشانه، نه از روی حدس؛ حقیقتاً از طرف دشمنان تحریک شدند - تا به عنوان دفاع از تشیع، به عنوان زدن سنگ تشیع به سینه، کارهایی بکنند و حرف‌هایی بزنند که طرف مقابل را، جامعه‌ی اهل سنت را، آشفته کند؛ دل‌های

آن‌ها را منقلب بکند. دشمن با این وسیله وارد میدان شد؛ پول خرج کرد. این را ما دیدیم، اطلاع داریم.^{۴۲}

۴- عدم اهانت به مقدّسات یکدیگر

❁ به آن شیعه‌ای هم که از روی نادانی و غفلت، یا گاهی از روی غرض - این را هم سراغ داریم و افرادی را هم از بین شیعیان می‌شناسیم که فقط مسأله‌شان مسأله‌ی نادانی نیست، بلکه مأموریت دارند برای اینکه ایجاد اختلاف کنند - به مقدّسات اهل سنت اهانت می‌کند، عرض می‌کنم: رفتار هر دو گروه حرام شرعی است و خلاف قانونی است.^{۴۳}

❁ بسیاری از توانایی‌های بارزش علمی و فکری مسلمین در طول تاریخ، صرف تعارض با یکدیگر شده است. اشتباه نشود؛ اگر کسی برای اثبات مذهب خود تلاش علمی بکند، من آن را ردّ نمی‌کنم. هم شیعه، هم سنی، هم هر مؤمن به نحله‌ای، به عقیده‌ی و به طریقه‌ی، حق دارد طریقه‌ی خودش را اثبات کند. این، چیز دیگری است؛ ما آن را ردّ نمی‌کنیم. آنچه که ما ردّ می‌کنیم، تلاش برای معارضه، کوبیدن، اهانت کردن و نفی موجودیت طرف مقابل است؛ این غلط است.^{۴۴}

❁ من خودم در نماز جمعه راجع به جنگ صفین و سایر جنگ‌های امیر المؤمنین صحبت می‌کنم؛ اما اهانت نمی‌کنم. تاریخ‌گویی، یک حرف است؛ اهانت، حرف دیگری است. تاریخ بیست و سه‌ساله‌ی بعد از رحلت پیامبر تا خلافت امیر المؤمنین، یک تاریخ قابل بررسی است؛ باید بررسی شود؛ اما در آن اهانت و جسارت به خلفا به هیچ وجه نباید باشد.^{۴۵}

❁ هر کس به مقدّسات آن فرقه‌ی دیگر اهانت کند، اگر با خشونت و اهانت با فرقه‌ی دیگر برخورد کند، به هر اندازه که بُردِ کارِ او باشد، به این وحدت ضربه زده است؛ هر که می‌خواهد باشد.^{۴۶}

❁ هر کس دارای هر مذهبی است، به عقاید و ارزش‌های خود احترام می‌گذارد و این حقّ اوست. اما این احترام گذاشتن نباید با اهانت به ارزش‌های جمعیت دیگری همراه شود.^{۴۷}

❁ شیعه منطق قوی‌ای دارد؛ استدلال متکلمین شیعه و علمای شیعه در باره‌ی مباحث تشیع استدلال‌های پولادین و محکمی است؛ اما این ربطی ندارد به اینکه در دنیای تشیع شروع کنند به مخالفان خودشان بدگویی کردن و اهانت کردن و ایجاد دشمنی کردن.^{۴۸}

۵- عدم کارشکنی، به‌جان‌هم نیافتادن، با هم دشمنی نکردن

❁ مسأله، مسأله‌ی این نیست که شیعه یا سنی، عقاید یکدیگر را قبول کنند؛ نه، هرکسی عقیده‌ی خودش را دارد، هرکسی تابع استدلال است و به هر عقیده‌ای رسید، درست است. مسأله این است که اصحاب عقاید مختلف، بایستی به وسوسه‌ی دشمن گوش نکنند، به جان هم نیافتند، با هم دشمنی نکنند و نسبت به هم کارشکنی نکنند.^{۴۹}

❁ فرمان: «رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ» در قرآن به معنی ریشه‌کنی این ستیزه‌گری‌ها است.^{۵۰}

❁ بنده اطلاع نزدیک دارم که امروز در بعضی از کشورهای اسلامی که نمی‌خواهم از آن‌ها اسم بیاورم از صندوق‌هایی که مرتبط با اهداف و امیال بیگانگان است، پول‌هایی را می‌گذارند و صرف می‌کنند؛ مخصوص اینکه علیه شیعه، علیه عقاید شیعه و علیه تاریخ شیعه کتاب بنویسند و در دنیای اسلام پخش کنند! آیا آن‌ها به تسنن علاقه‌مندند؟ نه؛ آن‌ها می‌خواهند نه شیعه باشد، نه سنی. نه با شیعه دوستند، نه با سنی؛ منتها چون امروز در ایران حکومت اسلامی و پرچم اسلام را یک مجموعه‌ی شیعی در دست گرفته است و همه پایبندی ملت ایران را به تشیع می‌دانند، لذا این‌ها هرچه دشمنی با انقلاب هم دارند، بر سر شیعه خالی می‌کنند! با شیعه مبارزه می‌کنند، برای اینکه نگذارند حاکمیت سیاسی اسلام و این پرچم افتخار و عزت به جاهای دیگر سرایت کند و مورد جذب جوانان کشورهای دیگر شود. هیچ‌کس نباید به این خیانت دشمنان کمک کند. نه در کشور ما، نه در محافل اسلامی، نه در مجموعه‌های شیعی، نه در کشور خودمان در بین برادران سنی، هیچ‌کس نباید کاری کند که به خواست استکبار که ایجاد نفاق و دشمنی است کمک شود.^{۵۱}

❁ البته ما با این بیانمان، نه می‌خواهیم بگوییم که شیعه، سنی شود؛ یا سنی، شیعه شود و نه می‌خواهیم بگوییم که شیعه و سنی به قدر توان و مقدورات خودشان، برای تحکیم عقاید خودشان کار علمی نکنند. اتفاقاً کار علمی، بسیار خوب است و هیچ اشکالی ندارد. کتاب‌های علمی بنویسند؛ در محیط‌های علمی، نه در محیط‌های غیر علمی، آن هم با لحن‌های بد و غلط. بنابراین، اگر کسی می‌تواند منطق خود را ثابت کند، ما جلو کار او را نباید بگیریم. اما اگر کسی می‌خواهد با حرف، با عمل و با شیوه‌های گوناگون، اختلاف ایجاد کند، این را ما فکر می‌کنیم که در خدمت دشمن است. هم سنی‌ها باید مراقب باشند و هم شیعه‌ها. «وحدت ملی» را که ما گفتیم، شامل این هم می‌شود.^{۵۲}

❁ بدانید کسانی که شما را به واگرایی از دین، ملت و کشور سوق می‌دهند، دشمنند و دوست نیستند. کسانی که شما را به اختلافات داخلی سوق می‌دهند، دشمنند.^{۵۳}

محورهای وحدت

۱- کتاب خدا، سنت نبی اکرم ﷺ

❁ حرف ما در هفته‌ی وحدت و به عنوان پیام وحدت این است که مسلمانان بیایند با هم متحد بشوند و با یکدیگر دشمنی نکنند. محور هم کتاب خدا و سنت نبی اکرم ﷺ و شریعت اسلامی باشد. این حرف، حرف بدی نیست. این حرف، حرفی است که هر عاقل بی‌غرض و منصفی، آن را قبول خواهد کرد.^{۵۴}

۲- وحدت، زیرنام نبی اکرم ﷺ

❁ عزیزان من! مسلمانان دنیا، زیر نام نبی اکرم ﷺ، راحت‌تر و سهل‌تر از همه چیز، می‌توانند متحد شوند. این، خصوصیت آن بزرگوار است.^{۵۵}

۳- کتاب واحد، سنت واحد، قبله‌ی واحد، کعبه‌ی واحد، حج واحد، عبادات

واحد، اصول اعتقادی واحد

❁ امروز دشمن واحدی در مقابل ماست؛ علاوه بر اینکه کتاب واحد، سنت واحد، پیغمبر واحد، قبله‌ی واحد، کعبه‌ی واحد، حج واحد، عبادات واحد، اصول اعتقادی واحد در جامعه‌ی اسلامی است. البته اختلافاتی هم وجود دارد.

اختلافات علمی ممکن است بین هر دو نفر عالم باشد. علاوه بر این‌ها، دشمن واحد در مقابل دنیای اسلام است.^{۵۶}

۴- معارف واحد، توحید واحد، معاد واحد، نبوت واحد، نماز و روزه و حج واحد، دشمنان واحد، اهداف و منافع به هم گره خورده

✽ برادران مسلمان نگاه کنند ببینند اتحادشان بر چه مبنائی است؟ آیا یک حرف زبانی است، یا یک واقعیته وجود دارد؟ خب، ما می بینیم معارفمان یکی است، توحیدمان یکی است، معادمان یکی است، نبوتمان یکی است، نماز و روزه مان یکی است، حجامان یکی است، دشمنانمان یکی هستند، اهداف و آرمان‌ها و منافعمان به هم پیوسته و گره خورده است - ملت‌های مسلمان؛ چه شیعه، چه سنی - چطور می‌توانیم از هم جدا باشیم؟ دشمن می‌خواهد به‌زور این جنایت را بکند. لذا از روز اول، جمهوری اسلامی در کنار برادران فلسطینی خودش بوده است؛ این در حالی است که در فلسطین - آنطوری که من در ذهنم هست - یا اصلاً شیعه وجود ندارد؛ یا اگر باشد، خیلی کم. برادران فلسطینی اینجا را مثل خانه‌ی خودشان دانستند؛ تا الان هم همین جور است.^{۵۷}

مصادیق وحدت

✽ ما به همه می‌گوییم که احترام یکدیگر را حفظ بکنند و به عقاید و مقدسات هم اهانت نکنند. اگر کسی به بهانه‌ی عقیده‌ی بخواد به مقدسات دیگران اهانت بکند، از نظر ما به هیچ وجه قابل دفاع نیست. محبت، طرفینی است. بایستی همه با هم کمک کنند تا محبت به وجود آید.^{۵۸}

۱- احساس حق اسلامی برادر مسلمان (اعم از شیعه و سنی) بر گردن خود

✽ وحدت به معنای احساس برادری است و همین که هر طرفی احساس کند که دیگری هم مسلمان است و حق اسلامی او را بر گردن خود احساس کند و متقابلاً او هم به همین ترتیب عمل نماید.^{۵۹}

۲- رساندن هم‌وطن مسلمان (اعم از شیعه و سنی) به حقوق حق‌های خود

✽ ما وقتی که می‌خواهیم یک ایرانی را به عنوان یک ایرانی به حقوق حق‌های خودش برسانیم، از او سؤال نمی‌کنیم که مذهب و یا حتی دین تو چیست؛ نه، مواطن ماست و از حقوق همشهری‌گری با ما دارد استفاده می‌کند.^{۶۰}

۳- شرکت در نماز اهل سنت

❁ حاجی‌ای که در مسجد الحرام یا مسجد النبی، یا در بقیع، یا در زیارت شهدای احد و امثال این‌ها - در منا، در عرفات - رفتارش رفتار انسان مؤدب به آداب اسلامی است؛ رفتار انسانی است که مربای به تربیت قرآنی است؛ اهل خشوع است، اهل تواضع است، اهل محبت است، اهل اهانت به این و آن نیست، اهل جمع است، نه اهل تفرقه. این قدر ما در روایات در ثواب شرکت در نماز جماعت اهل سنت در زمان ائمه علیهم‌السلام داریم که روایت دارد که در مسجد الحرام پشت سر این‌ها نماز بخوانید، مثل اینکه پشت سر پیغمبر نماز خوانده‌اید. این معنایش چیست؟ معلوم است که امام صادق نماز آن امام جماعت را با نماز پیامبر مقایسه نمی‌کند. مقایسه با نماز یک پیرو خودش هم نمی‌کند، اما می‌گوید پشت سر او نماز بخوانید. این یعنی چه؟ این نمایش وحدت است. عملاً وحدت را نشان بدهید. روی همین فکر بود که امام بزرگوار ما (که رضوان خدا بر او باد) - آن مرد بیدار، آگاه - به همه‌ی ماها، همه‌ی حاجی‌های ایرانی، توصیه کرد که در نماز جماعت‌ها در مسجد الحرام، در مسجد النبی شرکت کنید؛ در این اجتماعات حضور داشته باشید، که یکی از مصادیقش این است.^{۶۱}

فصل دوم

اهمیت وحدت و همگرایی

مسأله‌ی استراتژیک و اصلی جهان اسلام

✽ هدف از این کار آن است که با شعار وحدت مسلمین، که شعار درست و ضروری‌ی هم است و من از قدیم این اعتقاد و تفکر را داشتم و دارم و آن را یک مسأله‌ی استراتژیک می‌دانم یک مسأله‌ی تاکتیکی و مصلحتی هم نیست که حالا بگوییم مصلحت ما ایجاب می‌کند که با مسلمین غیر شیعه ارتباطات داشته باشیم مسلمانان، بتدریج این اختلافات مذهبی و طایفه‌یی را کم کنند و از بین ببرند؛ چون در خدمت دشمنان است. ما با این انگیزه‌ی صحیح، مسأله‌ی وحدت مسلمین را در جمهوری اسلامی، یک مسأله‌ی اساسی قرار داده‌ایم.^{۶۲}

✽ یکی از اصول اسلام، وحدت مسلمین و اخوت اسلامی است. «وَاَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ*» نقاط مشترک را هم باید چسبید.^{۶۳}

✽ اتحاد و یگانگی و وحدت کلمه، شرط اصلی است.^{۶۴}

✽ اساسی‌تر از این مسائل، گسیختگی دنیای اسلام است که این هم تلخی بزرگی است و شاید اساس مشکل در آن باشد. ملت‌های اسلامی از هم جدایند.

*. آل عمران ۱۰۳

چندین سال - شاید نزدیک به صد سال - است که دست‌هایی احساسات ناسیونالیستی را در ملت‌های اسلامی تقویت می‌کنند.^{۶۵}

هدف اعلا و رسالت الهی ما

امروز وحدت دنیای اسلام، یک هدف اعلاست.^{۶۶}

رسالت و پیام و وظیفه‌ی الهی ما این است که در مقابل آنچه استعمار انجام داد، حرکت کنیم؛ یعنی دل‌های مسلمین را در سطح جهان به هم نزدیک کنیم و آن‌ها را زیر پرچم توحید و اسلام گرد آوریم.^{۶۷}

یک فریضه‌ی حتمی

وحدت و انسجام اسلامی امروز یک فریضه‌ی حتمی است که با همکاری خردمندان و دلسوزان می‌تواند راه‌های عملی آن پیموده شود.^{۶۸}

واجب، به صد دلیل

بایستی تفهیم کرد که وحدت بین مسلمین، به صد دلیل واجب، و به صد دلیل ممکن است.^{۶۹}

مورد تأکید روایات

حاجی‌ای که در مسجد الحرام یا مسجد النبی، یا در بقیع، یا در زیارت شهدای احد و امثال این‌ها - در منا، در عرفات - رفتارش رفتار انسان مؤدب به آداب اسلامی است؛ رفتار انسانی است که مربای به تربیت قرآنی است؛ اهل خشوع است، اهل تواضع است، اهل محبت است، اهل اهانت به این و آن نیست، اهل جمع است، نه اهل تفرقه. این قدر ما در روایات در ثواب شرکت در نماز جماعت اهل سنت در زمان ائمه علیهم‌السلام داریم که روایت دارد که در مسجد الحرام پشت سر این‌ها نماز بخوانید، مثل اینکه پشت سر پیغمبر نماز خوانده‌اید. این معنایش چیست؟ معلوم است که امام صادق نماز آن امام جماعت را با نماز پیامبر مقایسه نمی‌کند. مقایسه با نماز یک پیرو خودش هم نمی‌کند، اما می‌گوید پشت سر او نماز بخوانید. این یعنی چه؟ این نمایش وحدت است. عملاً وحدت را نشان بدهید. روی همین فکر بود که امام بزرگوار ما (که رضوان خدا بر او باد) - آن

مرد بیدار، آگاه - به همه‌ی ماها، همه‌ی حاجی‌های ایرانی، توصیه کرد که در نماز جماعت‌ها در مسجد الحرام، در مسجد النبی شرکت کنید.^{۷۰}

فراهم‌آورنده‌ی رضایت خدا، ملائکه، انبیاء و اولیاء

❁ دشمنان وحدت چه کسانی هستند که می‌شود در دنیا یکی یکی آن‌ها را با انگشت نشان داد؟ طرفداران وحدت چه کسانی هستند؟ آیا خدا و ملائکه و انبیا و اولیا از وحدت خرسند می‌شوند، یا ناراضی؟ این‌ها را می‌شود کاملاً با وجدان معمولی دینی و اسلامی مشترک بین همه‌ی مسلمین فهمید.^{۷۱}

آنچه سزاوار است برای هزارمین بار تأکید شود

❁ دشمن در مقابل حرکت عظیم اسلامی احساس ضعف می‌کند؛ لذا به انواع جنگ‌های روانی، تهاجمات گوناگون، ترساندن ملت‌ها و کشورهای مسلمان از یکدیگر و تبلیغات علیه یکدیگر متوسل می‌شود. راه این است که دنیای اسلام وحدت خود را حفظ کند. من بار دیگر برای صدمین بار، هزارمین بار، از زبان ملت ایران خطاب به همه‌ی برادران مسلمان در اکناف عالم عرض می‌کنم: اتحاد خودتان را حفظ کنید، مبدا بازیچه‌ی دست دشمنان مشترکی بشوید که به عنوان قومیت عرب و عجم، به عنوان مذهب شیعه و سنی، به عنوان گوناگون دیگر، می‌خواهند بین شما اختلاف بیاندازند.^{۷۲}

سرلوحه‌ی همه‌ی شعائر حج

❁ حج ابراهیمی همان حج محمدی است که در آن، حرکت به سمت توحید و اتحاد، روح و سرلوحه‌ی همه‌ی مراسم و شعائر است.^{۷۳}

نیاز امروز دنیای اسلام

❁ امروز دنیای اسلام بیش از همیشه، به اتحاد و یکدلی و تمسک به قرآن نیازمند است. از سوئی، ظرفیتهای جهان اسلام برای توسعه و عزت و اقتدار، امروز بیش از گذشته آشکار شده و بازیابی مجد و عظمت امت اسلامی، امروز در سراسر جهان اسلام، انگیزه و خواست جوانان و فرزندان شده است. شعارهای منافقانه‌ی مستکبران، رنگ باخته و نیات پلید آنان برای امت اسلامی، بتدریج، آشکار شده است.^{۷۴}

امروزه دنیای اسلام که از جهت ذخائر مادی و انسانی و فکری و تاریخی، یکی از بزرگترین مجموعه‌های جهان است، بیش از همیشه نیازمند وحدت و تقریب است.^{۷۵}

امری بسیار مهم، در همه جا و در همه‌ی شرایط

اهمیت وحدت بین مسلمین و ارتباط برادرانه میان برادران مسلمان در همه جا و در همه‌ی شرایط است.^{۷۶}

ما نه فقط بعد از دوران انقلاب، بلکه از سال‌ها پیش از انقلاب برای اینکه دل‌های شیعه و سنی به هم نزدیک شود و اهمیت این وحدت برای همه معلوم شود، تلاش می‌کردیم.^{۷۷}

اینجاست که مسأله‌ی اتحاد و وحدت اسلام و تفاهم اسلامی معنا پیدا می‌کند. ببینید این قضیه چقدر مهم است! ببینید این مسأله برای فردای دنیای اسلام، چقدر حائز اهمیت است! این، قضیه‌ای نیست که به آسانی بشود از آن گذشت. همه باید خود را مخاطب این کلام حساب کنند. من به همه می‌گویم؛ هم به اهل سنت، هم به شیعه، هم به کتاب‌نویسان، هم به شعرا، هم به مطبوعه‌چی‌ها، هم به کسانی که در بین مردم پایگاهی دارند، حرفی می‌زنند و مستمعی دارند. همه باید این حقیقت را بفهمند و دشمن را بشناسند. مواظب باشید که دشمن در سنگر خودی جا نگیرد. مواظب باشید که شما به جای تهاجم به دشمن، به خودی حمله نکنید. عالم به زمان باشید؛ یعنی دشمن و دوست و عرصه‌ی مبارزه را بشناسید. این‌ها خیلی مهم است.^{۷۸}

آنچه گران به دست آمده است

علمای شیعه و سنی، در هر جای دنیا که هستند، و از جمله در کشور عزیز ما، باید مواظب باشند. این وحدت در ایران، گران به دست آمده است. این ندای وحدت در دنیا، گران جا افتاده است. این را آسان نشکنید! هر که بشکند خیانت کرده است؛ هر که می‌خواهد باشد. فرقی نمی‌کند سنی باشد یا شیعه باشد.^{۷۹}

امری که همه باید به آن متعهد باشند و روی آن تکیه کنند

✽ مسئولان فرهنگی، نویسندگان و علما، باید از طرح مسائل اختلاف آفرین و تفرقه افکن بپرهیزند؛ هم سنی و هم شیعه، همه، باید روی این نقطه‌ی اتحاد تکیه کنند. و توقع از علما و زیدگان و نخبگان سیاسی است که خطورت زمان را بفهمند، اهمیت اتحاد مسلمانان را بفهمند و توطئه‌ی دشمنان را برای شکستن این اتحاد و همدلی بفهمند.^{۸۰}

✽ شیعه و سنی باید خود را متعهد کنند که در راه نزدیک کردن فرق اسلامی به یکدیگر بکوشند و از محبت و تعامل برادرانه با یکدیگر، حراست و پشتیبانی کنند.^{۸۱}

یک امر جدی

✽ مسأله‌ی اتحاد بین مسلمین یک امر جدی است. با این مسأله، باید این طور برخورد شود. هر روزی که این قضیه دیر شود، دنیای اسلام یک روز خسارت کرده و این روزها، روزهایی است که بعضی آن‌چنان حساس است که در یک عمر اثر می‌گذارد. نباید بگذارید دیر شود.^{۸۲}

✽ امروز شعار «إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ»^۱ از همیشه جدی‌تر است. امروز این ضعف و ذلتی که مسلمانان کشورهایی در دنیا دچار آن شده‌اند، ناشی از همین تفرق و اختلاف است.^{۸۳}

✽ ما در مسأله‌ی وحدت، جدی هستیم. ما اتحاد مسلمین را هم معنا کرده‌ایم. اتحاد مسلمین، به معنای انصراف مسلمین و فرق گوناگون از عقاید خاص کلامی و فقهی خودشان نیست؛ بلکه اتحاد مسلمین به دو معنای دیگر است که هر دوی آن باید تأمین بشود: اول اینکه فرق گوناگون اسلامی (فرق سنی و فرق شیعه) - که هر کدام فرق مختلف کلامی و فقهی دارند - حقیقتاً در مقابله با دشمنان اسلام، همدلی و همدستی و همکاری و همفکری کنند. دوم اینکه فرق گوناگون مسلمین سعی کنند خودشان را به یکدیگر نزدیک کنند و تفاهم ایجاد نمایند و مذاهب فقهی را با هم مقایسه و منطبق کنند. بسیاری از

فتاوی فقها و علما هست که اگر مورد بحث فقهی عالمانه قرار بگیرد، ممکن است با مختصر تغییری، فتاوی دو مذهب به هم نزدیک شود.^{۸۴}

✽ در درجه‌ی اول، مسأله‌ی وحدت و اتحاد مسلمین است. این قضیه‌ی اتحاد مسلمین را همه‌ی فرق اسلامی چه شیعه و چه سنی، چه مذاهب مختلف اهل سنت و چه مذاهب شیعه باید جدی بگیرند.^{۸۵}

آرمان و مسأله‌ی مورد تکیه‌ی امام علیه السلام

✽ آرمان‌های بزرگی که امام علیه السلام بیان می‌کردند، عبارت بود از: مبارزه با استکبار جهانی، حفظ اعتدال قاطع در خط «نه شرقی و نه غربی»، اصرار فراوان بر استقلال حقیقی و همه‌جانبه‌ی ملت - خودکفایی به معنای کامل - پافشاری فراوان و تمام‌نشدنی بر حفظ اصول دینی و شرع و فقه اسلامی، ایجاد وحدت و همبستگی.^{۸۶}

✽ اینکه امام این‌قدر روی مسأله‌ی «وحدت» تکیه می‌کردند، برای این است که این، یک مسأله‌ی احساساتی نیست. این یک مسأله‌ی عقلانی است. هر کس به مقدّسات آن فرقه‌ی دیگر اهانت کند، اگر با خشونت و اهانت با فرقه‌ی دیگر برخورد کند، به هر اندازه که بُردِ کار او باشد، به این وحدت ضربه زده است؛ هر که می‌خواهد باشد.^{۸۷}

از اصلی‌ترین داعیه‌های نهضت

✽ یکی از اصلی‌ترین مواد داعیه‌های این نهضت، عبارت از وحدت مسلمین در سرتاسر عالم و کوتاه‌کردن دست قدرتهای ستمگر و متجاوز از سر مسلمانان بود. این پیام، همچنان پیام انقلاب ماست.^{۸۸}

عامل وحشت، ضعف و درد دشمن

✽ ترکیبی که من در اینجا از برادران عزیز کُرد و فارس و سنی و شیعه مشاهده می‌کنم، شبیه همین اجتماعات و محبّت‌ها و صمیمیت‌ها را قبلاً دیده‌ام. این ترکیب و یگانگی، برای دوستان زیباست، و برای دشمنان دردآور است. این نعمت را باید با همه‌ی وجودتان حفظ کنید. سعی زیاد می‌شود که بین مسلمین

اختلاف بیاندازند؛ مخصوصاً از زمانی که انقلاب اسلامی پرچم وحدت اسلامی را بلند کرد و به دوش کشید، این تلاش بیشتر شد.^{۸۹}

❁ دشمن در مقابل حرکت عظیم اسلامی احساس ضعف می‌کند؛ لذا به انواع جنگ‌های روانی، تهاجمات گوناگون، ترساندن ملت‌ها و کشورهای مسلمان از یکدیگر و تبلیغات علیه یکدیگر متوسل می‌شود. راه این است که دنیای اسلام وحدت خود را حفظ کند. من بار دیگر برای صدمین بار، هزارمین بار، از زبان ملت ایران خطاب به همه‌ی برادران مسلمان در اکناف عالم عرض می‌کنم: اتحاد خودتان را حفظ کنید، مبدا بازیچه‌ی دست دشمنان مشترکی بشوید که به عنوان قومیت عرب و عجم، به عنوان مذهب شیعه و سنی، به عناوین گوناگون دیگر، می‌خواهند بین شما اختلاف بیاندازند.^{۹۰}

ایجاد اختلاف، حرام شرعی و خلاف قانون

❁ به آن شیعه‌ای هم که از روی نادانی و غفلت، یا گاهی از روی غرض - این را هم سراغ داریم و افرادی را هم از بین شیعیان می‌شناسیم که فقط مسأله‌شان مسأله‌ی نادانی نیست، بلکه مأموریت دارند برای اینکه ایجاد اختلاف کنند - به مقدّسات اهل سنت اهانت می‌کند، عرض می‌کنم: رفتار هر دو گروه حرام شرعی است و خلاف قانونی است.^{۹۱}

حرکت تفرقه‌انگیز، گناهی تاریخی

❁ امروز هر حرکت تفرقه‌انگیز در دنیای اسلام، گناهی تاریخی است. آنان که عنودانه گروه‌های عظیمی از مسلمین را به بهانه‌های واهی تکفیر می‌کنند؛ آنان که با گمان‌های باطل، به مقدّسات فرقه‌هایی از مسلمین اهانت می‌کنند؛ آنان که به جوان‌های از جان گذشته‌ی لبنان که مایه‌ی سربلندی امت اسلامی شدند، از پشت خنجر می‌زنند.^{۹۲}

دامن‌زدن به اختلافات داخلی، خلاف مصلحت

❁ کسی خیال نکند که اگر ما بخواهیم نعمت این عشقی که دل‌های مردم ما را به حمدالله پر کرده و مالا مال از محبت اهل بیت است شکرگزاری کنیم و

این عواطف را تحریک کنیم، راهش آن است؛ نه، اشتباه است. اختلاف افکنی یا تحریک عصبیت‌های اختلاف افکن مصلحت نیست.^{۹۳}

تفرقه، سم مهلک دنیای اسلام

سم مهلک دنیای اسلام تفرقه است. این تفرقه، ملت‌ها را از هم جدا می‌کند؛ دل‌ها را از هم جدا می‌کند.^{۹۴}

تفرقه، خیانت است و هر که در ایجاد وحدت کوتاهی کند، مؤاخذ

از زمان مرحوم آیت‌الله بروجردی رحمته‌الله و بعضی از بزرگان علمای اهل سنت در مصر - که این فکر پیدا شده که بیا باید اختلافات را کنار بگذارید؛ سنی، سنی بماند؛ شیعه، شیعه بماند؛ عقاید خودتان را داشته باشید؛ اما با هم، دست در دست هم بگذارید. قرآن از زبان پیامبر اکرم به مسیحیان آن زمان می‌گوید: «تعالوا الی کلمه سواء بیننا و بینکم الا نعبد الا الله و لا نشرك به شیئاً». آن وقت فرقه‌های مسلمان، با خدای واحد، پیغمبر واحد، قرآن واحد، قبله‌ی واحد، عبادت واحد، این همه مشترکات و مسلمّات، چند موضوع مورد اختلاف را وسیله قرار بدهند برای دشمنی! این، خیانت نیست؟ این، غرض‌ورزی غرض‌ورزان و غفلت غافلان نیست؟ هر کسی که در این زمینه تقصیری بکند، پیش خدای متعال مؤاخذ است؛ چه شیعه باشد، چه سنی.^{۹۵}

دامن‌زدن به اختلافات داخلی، خلاف مصلحت

کسی خیال نکند که اگر ما بخواهیم نعمت این عشقی که دل‌های مردم ما را به حمدالله پر کرده و مالا مال از محبت اهل بیت است شکرگزاری کنیم و این عواطف را تحریک کنیم، راهش آن است؛ نه، اشتباه است. اختلاف افکنی یا تحریک عصبیت‌های اختلاف افکن مصلحت نیست.^{۹۶}

فصل سوم

موانع وحدت، عوامل تفرقه

دشمن - استکبار جهانی، امپریالیسم و صهیونیسم و دستگاه‌های قدرت مادی - اصلی‌ترین عامل ایجاد تفرقه و تحریک‌کننده‌ی عواطف اهل سنت و شیعه علیه یکدیگر

❁ سیاست دشمنان اسلام و مسلمین بر تفرقه قرار گرفته است. می‌خواهند بین مسلمان‌ها ایجاد اختلاف کنند این برای آن‌ها از هر جنگ نظامی، از هر حرکت سیاسی، از هر چالش اقتصادی باصرفه‌تر است.^{۹۷}

❁ تفرقه و ستیزه‌جویی میان بخش‌های امت مسلمان، بیماری خطرناکی است که باید با همه‌ی توان به درمان آن پرداخت. دشمنان ما از دیرباز در این عرصه نیز به تلاش گسترده و بی‌وقفه دست زده‌اند و امروزه که بیداری اسلامی، آنان را وحشت‌زده کرده است، تلاش خود را شدت بخشیده‌اند. همه‌ی سخن دلسوزان آن است که تفاوت‌ها نباید به تضاد تبدیل شود، و چندگونگی نباید به ستیزه‌گری بیانجامد.^{۹۸}

❁ سیاستمداران استعمارگر به خوبی می‌دانستند که اگر هویت یکپارچه‌ی جهان اسلام شکل بگیرد، راه بر سیطره‌ی سیاسی و اقتصادی آنان بسته خواهد

شد. پس در تلاشی همه‌سویه و بلندمدت، به اختلافات در میان مسلمانان دامن زدند و زیر چتر این سیاست خبیثانه، از غفلت توده‌های مردم و سست‌عنصری زمامداران سیاسی و فرهنگی، بهره‌برداری کردند و کار خود را در تسلط بر کشورهای اسلامی پیش بردند.^{۹۹}

❁ امروز سرویس‌های جاسوسی آمریکا و انگلیس در عراق، در لبنان، در کشورهای شمال آفریقا و در هر جای دیگری که بتوانند با همه‌ی قوا در حال پراکندن ویروس اختلاف مذهبی‌اند. اجتماع حج باید ما را در برابر این بیماری مهلک مصون‌سازی کنید و آیه‌ی شریفه‌ی: «و اطیعوا الله و رسوله و لا تنازعوا ففشلوا و تذهب ریحکم و اصبروا إن الله مع الصابرين» را پیوسته در برابر چشم ما قرار دهد.^{۱۰۰}

❁ یکی از کارها - همنی که در بیانات این آقایان محترم هم بود - مسأله‌ی اختلاف در میان امت اسلامی است. با دقت دارند کار می‌کنند. اختلافات را برجسته می‌کنند. گرایش‌های انحرافی را، هم در طرف شیعه، هم در طرف سنی تقویت می‌کنند. در طرف شیعه، با نام تشیع، گرایش قرمطی‌گری را - مثل قرامطه - تقویت می‌کنند و افساد می‌کنند. در طرف سنی، گرایش ناصبی‌گری را، با نام تسنن، اما با باطن ناصبی‌گری تقویت می‌کنند و در مقابل هم قرار می‌دهند. باید بیدار بود، باید هشیار بود، باید دید، باید فهمید. این‌ها آن اساس مسأله‌ی است که امروز دنیای اسلام به آن‌ها احتیاج دارد.^{۱۰۱}

❁ ما که مسلمان هستیم، باید حواسمان جمع باشد. ما باید بفهمیم که پول نفت فلان کشوری که به نوکری آمریکا و غرب، در میان ملت‌های مسلمان شناخته‌شده و روسپاه است و به استکبار وابستگی دارد، اگر صرف انتشار کتابی در ردّ تشیع شد، محض رضای خدا و علاقه‌ی به تسنن نیست و غرض خبیثی را دنبال می‌کند. عکس قضیه هم صادق است. اگر دیدیم عواملی در جامعه‌ی شیعی، مشغول تحریک و برانگیختن حساسیت نسبت به برادران اهل سنت یا مقدّسات آن‌ها هستند، اگر حمل بر کج‌سلیقگی و بدفهمی نکنیم، باید بدانیم که قطعاً دست دشمن است. دشمن، از کجی سلیقه نیز بیشترین استفاده را می‌کند.

لذا امروز، اتحاد مسلمین و صفای دل برادران مسلمان با یکدیگر، شرط اصلی اعلای کلمه‌ی اسلام است.^{۱۰۲}

❁ شما نگاه کنید ببینید آن کسانی که می‌خواهند وحدت ملت ایران را به هم بزنند، کی‌ها هستند؟ بدانید که این‌ها عوامل دشمنند؛ یا خودشان از متن دشمن دارند حرف می‌زنند، یا سرانگشت دشمنند؛ برو برگرد ندارد. آن کسی که ندای تفرقه‌ی بین شیعه و سنی را سر می‌دهد و به بهانه‌ی مذهب، می‌خواهد وحدت ملی را به هم بزند، چه شیعه باشد و چه سنی، مزدور دشمن است؛ چه بداند، چه نداند. گاهی بعضی‌ها مزدور دشمنند و خودشان نمی‌دانند خیلی از این مردم بیچاره‌ی بی‌خبر سلفی و وهابی که به‌وسیله‌ی دلارهای نفتی تغذیه می‌شوند تا بروند در اینجا و آنجا عمل‌های تروریستی انجام بدهند - در عراق یک‌جور، در افغانستان یک‌جور، در پاکستان یک‌جور، در نقاط دیگر یک‌جور - نمی‌دانند که مزدور دشمنند. آن مرد شیعی هم که می‌رود به مقدّسات اهل سنت اهانت می‌کند و دشنام می‌دهد، او هم مزدور دشمن است، و لو نداند که چه می‌کند. من عرض می‌کنم: عوامل اصلی دشمنانند. بعضی از این سرانگشتان - هم در بین اهل سنت، هم در بین شیعه - غافلند، نمی‌دانند و نمی‌فهمند چه کار می‌کنند؛ نمی‌دانند برای دشمن دارند کار می‌کنند.^{۱۰۳}

❁ چند سال قبل از این، در منطقه‌ی کُردی، یک عالم روشن‌بین در نماز جمعه سخنرانی کرد. گمانم قسم خورد - این‌جور به ذهنم است، چون سال‌ها گذشته است - گفت و الله آن کسانی که می‌آیند پیش شیعه، بغض و کینه‌ی سنی را در دل او وارد می‌کنند و می‌روند پیش سنی، بغض و کینه‌ی شیعه را در دل او وارد می‌کنند، این‌ها نه شیعه هستند، نه سنی؛ نه شیعه را دوست دارند، نه سنی را دوست دارند؛ با اسلام دشمنند. البته نمی‌دانند؛ خیلی‌هاشان نمی‌فهمند.^{۱۰۴}

❁ نمی‌خواهیم بگوییم اختلاف شیعه و سنی همیشه مربوط به استعمار بوده؛ نه، احساساتِ خودشان هم دخیل بوده؛ بعضی از جهالت‌ها، بعضی از تعصّب‌ها، بعضی از احساسات، بعضی از کج‌فهمی‌ها دخالت داشته؛ لیکن وقتی استعمار وارد شد، از این سلاح حد اکثر استفاده را کرد.^{۱۰۵}

❁ در این کار، انگلیسی‌ها از بقیه‌ی دشمنان استعماری، متبحرترند؛ در ایران، ترکیه و کشورهای عربی، و در شبه قاره‌ی هند، این‌ها سال‌ها زندگی کرده‌اند، و با رموز کار آشنا هستند که چگونه می‌شود سنی را علیه شیعه تحریک کرد و چگونه می‌شود شیعه را علیه سنی تحریک کرد؛ این‌ها خوب بلدند. و کرده‌اند.^{۱۰۶}

❁ این عواملی که اختلاف‌افکنی می‌کنند، نه شیعه‌اند، نه سنی؛ نه به شیعه علاقه دارند، نه به تسنن؛ نه مقدّسات شیعه را قبول دارند، نه مقدّسات سنی را.^{۱۰۷}

❁ اگر انقلاب اسلامی این تاثیر شگرف و عمیق و ماندگار و زیروروکننده را نداشت، این قدر با انقلاب اسلامی مبارزه نمی‌کردند؛ آن هم کسانی که اسمشان مسلمان است. عزیزان من! مسأله‌ی دعوای شیعه و سنی که شما می‌بینید در یک دوره‌ای بعد از پیروزی انقلاب اسلامی داغ‌تر از قبل شد، ناشی از این است.^{۱۰۸}

❁ بعضی از ما غفلت می‌کنیم از اینکه ایجاد اختلاف مذهبی، نقشه و طرح دشمن است برای اینکه ما را مشغول به خودمان کند. غفلت می‌کنیم؛ همه‌ی همّت یک شیعه می‌شود کوبیدن سنی، همه‌ی همّت یک سنی می‌شود کوبیدن شیعه. خوب، این خیلی تأسّف‌آور است. و دشمن این را می‌خواهد.^{۱۰۹}

❁ از نزدیک به دویست سال پیش - هنگامی که استعمار وارد کشورهای اسلامی شد - تا امروز، روی قضیه‌ی اختلاف بین فرقه‌های مسلمین کار کردند.^{۱۱۰}

❁ دشمنان جهانی اسلام - یعنی استکبار جهانی و شرق و غرب متجاوز و امریکای تجاوزکار و غارتگر - که از اعماق وجود با اسلام مخالفند، از وحدت اسلامی و آشنایی ملّت‌های مسلمان با یکدیگر، دچار وحشت شده‌اند.^{۱۱۱}

❁ خیلی مراقب باشید که نفوذی‌های دشمن، پرچم‌های اختلاف را بلند نکنند. هر پرچم اختلافی که بلند شد، شما آن را متّهم کنید که نفوذی دشمن است؛ هرچند خودش نداند.^{۱۱۲}

✽ امروز، استعمار با توجه به وجود عامل وحدت، سعی می‌کند شکاف‌ها و اختلاف‌ها را از طرق مختلف قومی و مذهبی، میان شیعه و سنی به وجود آورد. در بین اهل تسنن، به نام مکتب فلان مدرسه، اهل حدیث و...؛ و در بین شیعه، به نام‌های دیگر^{۱۱۳}.

✽ ما که مسلمان هستیم، باید حواسمان جمع باشد. ما باید بفهمیم که پول نفت فلان کشوری که به نوکری امریکا و غرب، در میان ملت‌های مسلمان شناخته شده و روسپاه است و به استکبار وابستگی دارد، اگر صرف انتشار کتابی در ردّ تشیع شد، محض رضای خدا و علاقه‌ی به تسنن نیست و غرض خبیثی را دنبال می‌کند. عکس قضیه هم صادق است. اگر دیدیم عواملی در جامعه‌ی شیعی، مشغول تحریک و برانگیختن حساسیت نسبت به برادران اهل سنت یا مقدّسات آن‌ها هستند، اگر حمل بر کج‌سلیقگی و بد فهمی نکنیم، باید بدانیم که قطعاً دست دشمن است. دشمن، از کجی سلیقه نیز بیشترین استفاده را می‌کند. لذا امروز، اتحاد مسلمین و صفای دل برادران مسلمان با یکدیگر، شرط اصلی اعلای کلمه‌ی اسلام است^{۱۱۴}.

✽ این فریادها و این قلم‌های مزدور و این پول‌های پلید و خبیث که در بعضی از کشورها برای ایجاد اختلاف خرج می‌شود، مانع از سربلندی اسلام است و این، کار دشمن است^{۱۱۵}.

✽ اما شما ببینید که استعمار در طول زمان از طرح مسأله‌ی شیعه و سنی در مقابل یکدیگر، چه وسیله‌ی اختلافی - بخصوص در محافل پایین‌تر و نسبت به اوساط پایین مردم که از معرفت و توجه، قدری دورتر هستند - درست کرده است^{۱۱۶}.

✽ ما به همه می‌گوییم که احترام یکدیگر را حفظ نکنند و به عقاید و مقدّسات هم اهانت نکنند. اگر کسی به بهانه‌ی عقیده‌ی بخواد به مقدّسات دیگران اهانت بکند، از نظر ما به هیچ وجه قابل دفاع نیست. محبت، طرفینی است. بایستی همه با هم کمک کنند تا محبت به وجود آید و دشمن نتواند سوء

استفاده بکند؛ دشمنی که نه با شیعه رابطه‌ی خوبی دارد و نه با سنی، بلکه با اصل اسلام مخالف است و نسبت به آن کینه می‌ورزد.^{۱۱۷}

✽ امروز، پول‌های دستگاه استکبار و آبادی آن‌ها، در دنیا و بیشتر از همه در دنیای اسلام، برای ایجاد تفرقه بین مسلمین خرج می‌شود تا اگر بتوانند - که نخواهند توانست - بین ایران اسلامی و مسلمانان عالم، اختلاف ایجاد کنند و فاصله بیندازند. جنگ دشمن‌ساخته‌ی شیعه و سنی، به برکت انقلاب اسلامی بحمدالله رو به خمود و خاموشی رفت و برادران شیعه و سنی در میدان‌های مختلف در کنار هم قرار گرفتند و به یکدیگر کمک کردند و برادروار با هم حرکت کردند - که حق هم همین بود - ولی امروز تبلیغات جهانی سعی می‌کند بازهم این شعله را مشتعل‌تر و این آتش را برافروخته‌تر کند و این اختلاف را که رو به از بین رفتن است، دوباره زنده نماید. چرا؟ چون می‌دانند که امروز وحدت اسلامی - یعنی تجمع مسلمین - حول محور ایران اسلامی است. می‌دانند که دل‌های مسلمین، امروز به ام‌القرای اسلام - یعنی ایران اسلامی - متوجه است. می‌دانند که امروز در دنیای اسلام و در سراسر عالم، آن جایی که قرآن رسماً و عملاً حاکمیت دارد، ایران اسلامی است.^{۱۱۸}

✽ در عین اینکه دولت‌ها و قدرت‌ها و اداره‌کنندگان جهان، برای مصالح دولت‌ها و مسائل سیاسی خود، به سمت وحدت پیش می‌روند، تمام تلاش‌های استکبار در جهت تضعیف ملت‌ها و بخصوص ملت اسلام و ایجاد اختلاف بین این‌ها به کار می‌رود.^{۱۱۹}

✽ دشمنان خونخوار اسلام و مسلمین، آرام نمی‌گیرند. تا دیدند که انقلاب و جمهوری اسلامی، در داخل و خارج از کشور، بین شیعه و سنی وحدت ایجاد کرد، این‌ها را به هم نزدیک نمود و عصبیت‌هایشان را نسبت به یکدیگر کم کرد، از بیرون شروع به سمپاشی کردند.^{۱۲۰}

✽ اگر به تاریخ اسلام برگردیم، خواهیم دید که زمام و مبدأ همه و یا قسمت اعظم این تعارض‌ها و تناقض‌ها، به دستگاه‌های قدرت مادی برمی‌گردد. تاریخ اسلام را ملاحظه کنید، خواهید دید که از اختلافات اولیه یعنی مسأله‌ی خلق

قرآن و امثال آن - تا بقیه‌ی اختلافهایی که در طول زمان، بین فرق اسلامی مخصوصاً در زمان‌های بیشتری بین شیعه و سنی اتفاق افتاده است، تقریباً سرخ این اختلافات در تمام بلاد اسلامی، دست قدرت‌هاست.^{۱۲۱}

البته یکی از کارهایی که باید انجام بگیرد، تلاش برای جلوگیری از نشر آثار تفرقه‌انگیز است؛ چه در محیط شیعی، چه در محیط سنی. الآن برای ایجاد بغض و کینه، آثاری نوشته می‌شود و پول‌هایی خرج می‌شود. اگر بتوانیم جلوی این‌ها را بگیریم. این‌گونه آثار، همه جا هم منتشر می‌شود. ما نمی‌گوییم که در ایران مطلقاً منتشر نمی‌شود؛ نخیر، در ایران هم متأسفانه مواردی مشاهده می‌شود.^{۱۲۲}

همین وحدت باارزشی که به برکت آن، شما توانسته‌اید این همه پیروزی را به دست بیاورید، دشمن‌هایی در کمین دارد. باید هوشیار باشید و نگذارید اختلافات به وجود آید. در آنجایی که بهانه‌ی اختلاف هست و دشمن می‌تواند آنجا مستمسکی برای اختلاف درست کند، بیشتر مواظب باشید. در مسأله‌ی مذهب و اختلافات مذهبی، که قرن‌های متمادی دشمنان از آن سوء استفاده کردند، بیشتر باید مواظب باشند. هم شیعه باید مواظب باشد، هم سنی.^{۱۲۳}

اساسی‌تر از این مسائل، گسیختگی دنیای اسلام است که این هم تلخی بزرگی است و شاید اساس مشکل در آن باشد. ملت‌های اسلامی از هم جدايند. چندین سال - شاید نزدیک به صد سال - است که دست‌هایی احساسات ناسیونالیستی را در ملت‌های اسلامی تقویت می‌کنند.^{۱۲۴}

برادران و خواهران! گاهی دشمن برای ایجاد اختلاف - هم در بین شیعه، هم در بین سنی - از آدم‌هایی که غرض و مرضی ندارند، استفاده می‌کند. در جامعه‌ی شیعه حرکتی انجام می‌گیرد که برای برادر مسلمان غیر شیعه تحریک‌کننده و حساسیت برانگیز است. عین همین عمل، در بین جامعه‌ی سنی انجام می‌گیرد، نسبت به کاری که برای شیعه حساسیت برانگیز و نفرت برانگیز است. چه کسی این کارها را می‌کند؟! امروز دشمن واحدی در مقابل ماست.^{۱۲۵}

✽ استکبار می‌خواست دولت‌ها را با نظام جمهوری اسلامی دشمن کند. بعضی از دولت‌ها هوشیارانه فهمیدند و نگذاشتند خواستِ استکبار عمل شود؛ اما بعضی از دولت‌ها، بدون توجه در این دام استکباری غلتیدند. در سطوح ملت‌ها هم مسأله‌ی اختلافات فرقه‌ای و اختلافات شیعه و سنی و اختلافات عقیدتی را مطرح کردند و افراد زیادی را واداشتند که با گرفتن مزد، علیه جمهوری اسلامی یا علیه تشیع یا علیه برخی از عقاید ملت مسلمان ایران، کتاب بنویسند و کتاب‌های زیادی نوشته شد. عده‌ای را هم وادار کردند با زبان خود آن‌ها، که به این کتاب‌ها و به این اشکال‌ها و دشنام‌ها پاسخ دهند. متأسفانه هر دو طرف در این دام افتادند. عزیزان من! امروز در دنیای اسلام، مسأله این است^{۱۲۶}.

✽ داخل ایران هم مواردی وجود دارد؛ چون می‌بینند در ایران برادران مسلمان شیعه و سنی، در یک صف واحد، در زیر یک پرچم واحد، با یک شعار واحد، در یک جبهه‌ی واحد، در کنار هم و با هم هستند. در جنگ تحمیلی هشت‌ساله، از کسانی که می‌خواستند بروند از تمامیت ارضی و مرزهای اسلام در این کشور دفاع کنند، کسی نپرسید شما از کدام طایفه، کدام فرقه، کدام مذهب، کدام لهجه و کدام زبان هستید؟ همه رفتند؛ از همه جا رفتند. در ایران، خون‌ها در هم آمیخته شد و انقلاب به معنای حقیقی کلمه، یک اتحاد و یک الفت میان فِرَق و لهجه‌ها و طوایف مختلف به وجود آورد. استکبار، نمی‌تواند این را ببیند. برای هر فرقه‌ای، بهانه‌ای درست می‌کنند. ساده‌ترین و فریب‌خوارترین افراد را در هر فرقه‌ای پیدا می‌کنند و چیزی در دهانش می‌گذارند، تا برود آنچه را که او می‌خواهد، برایشان تکرار کند؛ همه باید مراقب باشند. هرکسی که امروز به این هدف استکبار کمک کند - یعنی ملت ایران را از ملت‌ها و کشورهای دیگر جدا کند - در نزد خدای متعال، حکم همان دشمنان اسلام و مسلمین را دارد که با اسلام جنگیدند؛ چه امروز و چه در زمان پیامبر. «كَانَ حَقِيقًا عَلَى اللَّهِ أَنْ يُدْخِلَهُ مَدْخَلَهُ»* (هرکس که امروز به هدف‌های استکبار در قبال ایران اسلامی کمک

* . سزاوار است که خداوند با اینان همان کند که بر سر دشمنان پیامبر ﷺ آورد.

کند، مثل همان کسی است که در زمان ظهور و نزول اسلام، با آیات الهی جنگید.^{۱۲۷}

❁ دشمنان درصدد برآمدند که از طرق مختلف، رابطه‌ی بین دولت اسلامی در ایران و بین جوامع و مجامع مسلمان در اقطار عالم را قطع کنند. این کار را می‌کنند. یکی از آن‌ها، طُرُق مذهبی است؛ جنگ سَنّی و شیعه، دعوای سَنّی و شیعه، عمده‌کردن و درشت‌کردن تفاوت مذهبی، که آن‌ها شیعه‌اند و به شما کاری ندارند.^{۱۲۸}

❁ امروز در دنیا بسیار تلاش می‌شود که بین شیعه و سَنّی اختلاف بیافتد. البته کسانی که اهل فکر و تحلیلند، می‌دانند که استکبار از این کار چه فواید و منافعی می‌برد. هدفشان این است که ایران را از مجموعه‌ی کشورهای اسلامی جدا کنند؛ انقلاب اسلامی را مخصوص مرزهای ایران کنند؛ فشار روی ایران را از سوی کشورهای اسلامی دیگر زمینه‌سازی کنند و از درس‌آموزی مِلّت‌های دیگر از درس‌های مِلّت ایران جلوگیری نمایند. ما باید درست نقطه‌ی مقابل عمل کنیم. هرکس چه در محیط سَنّی و چه در محیط شیعه، به همدلی و ارتباطات حسنه و دوستانه بین شیعه و سَنّی کمک کند، او به نفع انقلاب و اسلام و هدف‌های اُمّت اسلامی کار کرده است. هرکس هم سعی در جدایی کند، درست نقطه‌ی مقابل آن حرکت کرده است.^{۱۲۹}

❁ بنده اطلاع نزدیک دارم که امروز در بعضی از کشورهای اسلامی که نمی‌خواهم از آن‌ها اسم بیاورم از صندوق‌هایی که مرتبط با اهداف و امیال بیگانگان است، پول‌هایی را می‌گذارند و صرف می‌کنند؛ مخصوص اینکه علیه شیعه، علیه عقاید شیعه و علیه تاریخ شیعه کتاب بنویسند و در دنیای اسلام پخش کنند! آیا آن‌ها به تسَنّن علاقه‌مندند؟ نه؛ آن‌ها می‌خواهند نه شیعه باشد، نه سَنّی. نه با شیعه دوستند، نه با سَنّی؛ منتها چون امروز در ایران حکومت اسلامی و پرچم اسلام را یک مجموعه‌ی شیعی در دست گرفته است و همه پایبندی مِلّت ایران را به تشیع می‌دانند، لذا این‌ها هرچه دشمنی با انقلاب هم دارند، بر سر شیعه خالی می‌کنند! با شیعه مبارزه می‌کنند، برای اینکه نگذارند

حاکمیت سیاسی اسلام و این پرچم افتخار و عزّت به جاهای دیگر سرایت کند و مورد جذب جوانان کشورهای دیگر شود. هیچ کس نباید به این خیانت دشمنان کمک کند. نه در کشور ما، نه در محافل اسلامی، نه در مجموعه‌های شیعی، نه در کشور خودمان در بین برادران سنی، هیچ کس نباید کاری کند که به خواست استکبار که ایجاد نقار و دشمنی است کمک شود.^{۱۳۰}

✽ امروز بنده از گوشه و کنار عالم اطلاع دارم. همان دست‌های استعماری که در طول قرن‌های گذشته سعی می‌کردند بین شیعه و سنی اختلاف ایجاد کنند، امروز هم تلاش می‌کنند برای اینکه بین شیعیان و سنیان، کینه و برادرکشی و اختلاف به وجود آورند. شما مردم هوشمند باید مراقب باشید.^{۱۳۱}

✽ به شما جوانان هم می‌گویم: بدانید آن کسانی که شیعه را علیه سنی و سنی را علیه شیعه تحریک می‌کنند، نه شیعه را دوست دارند و نه سنی را؛ با اصل اسلام دشمنند. «رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ»؛ یعنی برادران مسلمان بین خود رحیم و مهربان باشند. دشمن از هر دو طرف تلاش می‌کند. از یک طرف غالی‌گری و ناصبی‌گری را ترویج می‌کند و شیعه را در چشم سنی، دشمن حقیقی معرفی می‌کند - بعضی از متجربین دینی هم متأسفانه باور می‌کنند - از سوی دیگر شیعه را به اهانت به مقدّسات و ارزش‌های سنی وادار می‌کند. توطئه‌ی دشمن آن است که این دو مکتب را در مقابل هم قرار دهد. این اختلاف در جهت از بین بردن هویت یک ملت و در موضوعاتی ایجاد می‌شود که نباید بین آن‌ها باشد.^{۱۳۲}

✽ به علمای محترم شیعه و سنی گفتیم شما دم از وحدت می‌زنید و این خیلی خوب است و من هم از شما ممنونم؛ اما از کید دشمن غافل نباشید. دشمن از راه‌هایی وارد می‌شود که ممکن است شما از آن غفلت کنید و به آن توجه نداشته باشید هوشیار باشید و دشمن را در هر لباسی بشناسید. «وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ»؛ از سخنانشان هم می‌توان آن‌ها را شناخت.^{۱۳۳}

* فتح ۲۹

** محمد ۳۰

✽ امروز ما می‌بینیم در نقاط مختلف دنیا دشمنان مسأله‌ی جنگ طایفه‌ای و عقیدتی را بین مسلمانان به‌جد تعقیب می‌کنند. همین الآن در عراق به بخشی از دنیای اسلام این‌طور تفهیم می‌کنند که حکومت آینده‌ی عراق دستِ شیعه خواهد افتاد و این برای آن‌ها خطر است. به شیعه هم این‌گونه تفهیم می‌کنند که دشمنان شما سنی‌ها هستند. آن‌ها سیاست‌های خود را این‌طور پیش می‌برند تا بین شیعه و سنی و بین طوایف مختلف اسلامی اختلاف بیاندازند. این از سیاست‌های کهنه و قدیمی استعمار است، که انگلیسی‌ها هم در این سیاست جزو کهنه کارها هستند و خوب بلدند؛ در داخل کشور ما هم تلاش‌هایی در این زمینه می‌کنند.^{۱۳۴}

✽ متأسفانه در دنیای اسلام کسانی هستند که برای تقرّب به امریکا و مراکز قدرت‌های استکباری حاضرند تن به هر عمل خلافی بدهند و بین شیعه و سنی اختلاف بیاندازند. من امروز دست‌هایی را که در برخی از کشورهای همسایه‌ی ما عمداً و حساب‌شده در پی ایجاد اختلاف بین شیعه و سنی هستند و قومیت‌ها و مذاهب را از هم جدا می‌کنند و جریان‌های سیاسی را به جان هم می‌اندازند، تا بتوانند از آب گل‌آلود ماهی بگیرند و منافع نامشروع خود را در کشورهای اسلامی تأمین کنند، می‌بینم. باید هوشیار باشیم. ملّت‌ها، دولت‌ها، همه‌ی مسلمانان، جریان‌های سیاسی، روشن‌فکران و برجستگان باید در مقابل این نقشه‌ی دشمن هوشیار باشند و نگذارند دشمن به بهانه‌های مختلف در ایجاد اختلاف موفق شود. آن‌ها همین کار را در عراق می‌خواهند انجام دهند.^{۱۳۵}

✽ من به عیان می‌بینم دست‌های بسیار فعالی در کارند برای ایجاد اختلافات مذهبی؛ جنگ شیعه و سنی؛ نفرت مذاهب اسلامی از یکدیگر. کتاب نوشته می‌شود علیه شیعه، کتاب نوشته می‌شود علیه سنی. وقتی دنبال می‌کنیم، می‌بینیم پول هر دوی این کتاب‌ها از آن طرفِ مرزها و از یک جا آمده است.^{۱۳۶}

✽ من امروز دست‌هایی را می‌بینم که با برنامه، به عنوان شیعه و سنی، میان مسلمانان جنگ ایجاد می‌کنند. کشتارهایی که اتفاق می‌افتد و انفجارهایی که در مساجد، حسینیه‌ها، نمازهای جماعت و نمازهای جمعه به وجود می‌آید، یقیناً

دست خبیث صهیونیسم و استکبار در آن‌ها وجود دارد؛ این کار خود مسلمان‌ها نیست.^{۱۳۷}

امروز مسلمانان وظیفه دارند به موارد اتحاد و وحدت خودشان بپردازند. توحید، یکی؛ خدا، یکی؛ نبوت، یکی؛ معاد، یکی؛ قرآن، یکی؛ بیشترین احکام شریعت اسلامی، یکی؛ همه مشترک، اما دشمن می‌آید روی نقاط افتراق انگشت می‌گذارد و دل‌ها را پُر از کینه‌ی به یکدیگر می‌کند؛ برای اینکه بتواند به هدف‌های خود برسد. امام بزرگوار ما که این‌همه روی وحدت مسلمین تأکید می‌کرد، به‌خاطر این بود که این خطر را می‌دید و می‌شناخت. در کشور ما و سایر کشورهای اسلامی، انگلیسی‌ها و دستگاه جاسوسی انگلیس میان شیعه و سنی اختلاف ایجاد کردند؛ آن‌ها تجربه‌ی زیادی در این کار دارند؛ همه باید مراقب باشند. امروز ایادی صهیونیسم هم در این کارها دخالت می‌کنند. اطلاعات ما خبر از این می‌دهد که دست‌های خبیث صهیونیست‌ها و عوامل دشمنان اسلام، در همه‌ی حوادثی که انسان در گوشه و کنار دنیای اسلام می‌بیند، با واسطه یا بی‌واسطه دخالت دارند.^{۱۳۸}

سیاست دشمنان اسلام ایجاد اختلاف بین شیعه و سنی است. این، یکی از راه‌هایش است. هرکسی به این اختلافات شدید کمک کند، در واقع به آن اهداف کمک کرده است. جا دارد که همه‌ی گروه‌های عراقی، این حرکات را محکوم کنند و از آن تبرّی بجویند. خوشبختانه بزرگان شیعه عاقلانه و خوب عمل کردند؛ به شیعیان توصیه کردند که عکس‌العمل نشان ندهند، که این کار مهمی بود.^{۱۳۹}

البته این بیداری را باید حفظ کرد؛ برادران شیعه و سنی را باید به هم نزدیک کرد؛ دل‌های امت اسلامی را باید به هم نزدیک کرد. هدف دشمن را که ایجاد فتنه‌ی طایفه‌ای و فتنه و اختلافات مذهبی است - چه در عراق و چه در بقیه‌ی نقاط عالم - باید برای افکار عمومی مسلمان‌ها بیان و افشا کرد.^{۱۴۰}

همه، در ایران و در دنیای اسلام، این را بدانند که اختلاف شیعه و سنی یکی از ابزارها و چماق‌های دشمن علیه امت اسلامی است. آن‌ها هر جور بتوانند،

از این ابزار استفاده می‌کنند. آن روزی که سنی فلسطینی زیر فشار است، یک عده‌ای را با این شعار، با این تبلیغات، که: «این‌ها سنی هستند، شما شیعه هستید»؛ سعی می‌کنند نگذارند کمک کنند. امروز که شیعه‌ی لبنان زیر فشار است، به یک عده‌ای می‌گویند: «شما سنی هستید، این‌ها شیعه هستند؛ به آن‌ها کمک نکنید». آن‌ها نه به شیعه احترامی می‌گذارند، نه به سنی؛ آن‌ها با اصل اسلام طرفند^{۱۴۱}.

❁ سمّ مهلك دنیای اسلام تفرقه است. این تفرقه، ملت‌ها را از هم جدا می‌کند؛ دل‌ها را از هم جدا می‌کند. الآن دشمن، و همین سرویس‌های جاسوسی اسرائیل و امریکا، در عراق یک عده‌ای را تحریک می‌کنند که با شیعیانی که در عراق اکثریت را دارند - حالا امروز اکثریت دولت متعلق به آن‌هاست - مقابله و مبارزه کنند؛ ناامنی ایجاد کنند؛ و این ناامنی را وسیله‌ای قرار می‌دهند برای این که پای خودشان را در عراق و در بغداد مستحکم کنند. امریکا برای ماندن در عراق بهانه لازم دارد و این بهانه، ناامنی است. آن‌ها برای این که دولت عراق نتواند به خدمات لازم بپردازد، این اوضاع ناامن را در کشور به وجود می‌آورند، تا بهانه داشته باشند که بمانند. اختلافات را آن‌ها به وجود می‌آورند: دل سنی را نسبت به شیعه، دل شیعه را نسبت به سنی آن‌چنان چرکین می‌کنند که نتوانند با این همه مشترکات، کنار هم قرار بگیرند. این، کار دشمن است. چرا ما این حقیقت را نمی‌فهمیم^{۱۴۲}؟

❁ امروز در عراق، در برخی از کشورهای دیگر، کسانی از برادران سنی و شیعه در مقابل هم قرار دارند و متقرباً إلى الله با هم دشمنی می‌کنند! چرا؟ چه کسی این انگیزه‌های باطل را در میان این‌ها تزریق کرده؛ این‌ها که از اسلام نیست^{۱۴۳}.

❁ این سیاست قدیمی اختلافات مذهبی و فرقه‌ای، امروز زنده شده است، که البته متخصص آن هم انگلیس‌ها هستند؛ این کار را به آمریکایی‌ها هم یاد دادند؛ اختلاف‌افکنی بین شیعه و سنی، به هر نحوی که بتوانند. همه باید متوجه باشند^{۱۴۴}.

✽ ما دیدیم در داخل جامعه‌ی خودمان که کسانی از طرف دشمنان تحریک شدند - با نشانه، نه از روی حدس؛ حقیقتاً از طرف دشمنان تحریک شدند - تا به عنوان دفاع از تشیع، به عنوان زدنِ سنگِ تشیع به سینه، کارهایی بکنند و حرف‌هایی بزنند که طرف مقابل را، جامعه‌ی اهل سنت را، آشفته کند؛ دل‌های آن‌ها را منقلب بکند. دشمن با این وسیله وارد میدان شد؛ پول خرج کرد. این را ما دیدیم، اطلاع داریم.^{۱۴۵}

✽ یک توطئه‌ی عمیق و خطرناکی - که خیلی هم قدیمی است - برای ایجاد اختلاف بین فرق اسلامی وجود دارد؛ حالا امروز در دنیا مسأله‌ی شیعه و سنی را مطرح می‌کنند، اما این اختلاف مخصوص شیعه و سنی نیست، بلکه می‌خواهند بقیه‌ی فرق اسلامی هم در درون تشیع، در درون تسنن - فرقه‌های اصولی، فرقه‌های فقهی، فرقه‌های کلامی - در مقابل هم قرار بگیرند، گریبان هم را بگیرند، علیه هم فریاد بکشند؛ این چیزی است که دشمن می‌خواهد و بخصوص انگلیس‌ها در این قضیه متبحرند؛ خیلی مجربند؛ سال‌های متمادی - ده‌ها سال، شاید بشود گفت به یک معنا صدها - در این زمینه کارکرد دارند؛ خوب بلدند، نقاط ضعف را می‌شناسند؛ روی آن‌ها انگشت می‌گذارند برای ایجاد اختلاف. الان هم به‌شدت مشغولند. البته دیگر اینجا مخصوص انگلیس‌ها نیست؛ سرویس‌های اطلاعاتی و امنیتی اسرائیل و آمریکا و همه هستند، برای اینکه این اختلاف را عمیق کنند. شایعات درست می‌کنند؛ با فلان مسئول یک کشور سنی، طوری حرف می‌زنند که احساس کند شیعه به عنوان یک خطر دارد او را تهدید می‌کند. اینجا با جامعه‌ی شیعیان - مسئولان کشور شیعه و بقیه‌ی کشورهایی که در آن‌ها شیعه هستند - طوری حرف می‌زنند که احساس کنند اهل سنت دارند آن‌ها را تهدید می‌کنند و هویت آن‌ها را از بین می‌برند. کارشان این است. عین همین قضیه در تواریخ سابقه هم دارد، نمونه‌های مشخص و معینی ذکر شده است، ما هم در زمان خودمان داریم می‌بینیم.^{۱۴۶}

✽ بنده هم امروز اطلاع دارم، هم از گذشته اطلاع دارم که پول‌ها دارد خرج می‌شود برای اینکه این‌ها کتاب فحش و دشنام و تهمت بنویسند علیه آن‌ها،

آن‌ها کتاب فحش و دشنام و تهمت بنویسند علیه این‌ها؛ پول هر دو را هم یک مرکز می‌دهد؛ پول هر دو کتاب و نشر هر دو کتاب از یک جیب خارج می‌شود. این‌ها هشداردهنده نیست؟ این‌ها را باید توجه کنند^{۱۴۷}.

❁ یکی از ابزارهای همیشه مورد استفاده‌ی دشمنان ملت‌های مسلمان برای اختلاف، مسأله‌ی اختلافات مذهبی، شیعه و سنی و از این قبیل بوده. دعوا درست کنند، اختلاف ایجاد کنند، برادران را به جان هم بیاندازند، اختلافات را بزرگ کنند، برجسته کنند، موارد اشتراک و اتحاد را ضعیف کنند، کم‌رنگ کنند، یک چیز کوچک را بزرگ کنند، برجسته کنند؛ این همه نقاط اشتراک را که بین برادران سنی و شیعه هست، کوچک کنند، ضعیف کنند؛ این کاری است که دائم انجام گرفته است، الان هم دارد انجام می‌گیرد^{۱۴۸}.

❁ ما متفقاً به یک اسلام، به یک کعبه، به یک پیغمبر، به یک نماز، به یک حج، به یک جهاد و به یک شریعت معتقدیم و عمل می‌کنیم. موارد اختلاف به مراتب کمتر از موارد وحدت و اتفاق نظر است. دشمنان اسلام می‌خواهند بین شیعه و سنی، نه فقط در نقاطی از ایران بلکه در همه‌ی دنیای اسلام، اختلاف بیاندازند^{۱۴۹}.

❁ امروز کسانی هستند که سلاحشان تکفیر است؛ ابائی هم ندارند که بگویند ما تکفیری هستیم؛ این‌ها سم‌اند. خب، این سم را باید از محیط اسلامی خارج کرد. یکی او را تکفیر کند، یکی او را تفسیق کند؛ این در سخنرانی و در منبر یک حرفی بزند که تعریض به او باشد، او یک چیزی بگوید که تعریض به این باشد؛ این همین چیزی می‌شود که دشمن می‌خواهد. پس این وظیفه‌ی مضاعف که عرض می‌کنیم، همه‌ی این جوانب را شامل است؛ از وظیفه‌ی قلبی، تربیت نفس، ایجاد خشوع و خشیت در دل شروع می‌شود تا به این چیزها می‌رسد^{۱۵۰}.

غفلت، سادگی و جهالت توده‌های مسلمان و سست‌عنصری زمامداران

سیاسی فرهنگی

❁ سیاستمداران استعمارگر به خوبی می‌دانستند که اگر هویت یکپارچه‌ی جهان اسلام شکل بگیرد، راه بر سیطره‌ی سیاسی و اقتصادی آنان بسته خواهد

شد. پس در تلاشی همه‌سویه و بلندمدت، به اختلافات در میان مسلمانان دامن زدند و زیر چتر این سیاست خبیثانه، از غفلت توده‌های مردم و سست‌عنصری زمامداران سیاسی و فرهنگی، بهره‌برداری کردند و کار خود را در تسلط بر کشورهای اسلامی پیش بردند.^{۱۵۱}

چند سال قبل از این، در منطقه‌ی کُردی، یک عالم روشن‌بین در نماز جمعه سخنرانی کرد. گمانم قسم خورد - این‌جور به ذهنم است، چون سال‌ها گذشته است - گفت و الله آن کسانی که می‌آیند پیش شیعه، بغض و کینه‌ی سنی را در دل او وارد می‌کنند و می‌روند پیش سنی، بغض و کینه‌ی شیعه را در دل او وارد می‌کنند، این‌ها نه شیعه هستند، نه سنی؛ نه شیعه را دوست دارند، نه سنی را دوست دارند؛ با اسلام دشمنند. البته نمی‌دانند؛ خیلی‌هاشان نمی‌فهمند.^{۱۵۲}

خیلی مراقب باشید که نفوذی‌های دشمن، پرچم‌های اختلاف را بلند نکنند. هر پرچم اختلافی که بلند شد، شما آن را مته‌م کنید که نفوذی دشمن است؛ هرچند خودش نداند.^{۱۵۳}

گاهی افرادی که دشمن نیستند هم، این حرف‌ها را تکرار می‌کنند؛ آن‌ها غافلند.^{۱۵۴}

داخل ایران هم مواردی وجود دارد؛ چون می‌بینند در ایران برادران مسلمان شیعه و سنی، در یک صف واحد، در زیر یک پرچم واحد، با یک شعار واحد، در یک جبهه‌ی واحد، در کنار هم و با هم هستند. در جنگ تحمیلی هشت‌ساله، از کسانی که می‌خواستند بروند از تمامیت ارضی و مرزهای اسلام در این کشور دفاع کنند، کسی نپرسید شما از کدام طایفه، کدام فرقه، کدام مذهب، کدام لهجه و کدام زبان هستید؟ همه رفتند؛ از همه جا رفتند. در ایران، خون‌ها درهم آمیخته شد و انقلاب به معنای حقیقی کلمه، یک اتحاد و یک الفت میان فرق و لهجه‌ها و طوایف مختلف به وجود آورد. استکبار، نمی‌تواند این را ببیند. برای هر فرقه‌ای، بهانه‌ای درست می‌کنند. ساده‌ترین و فریب‌خورترین افراد را در هر فرقه‌ای پیدا می‌کنند و چیزی در دهانش می‌گذارند، تا برود آنچه را که او می‌خواهد، برایشان تکرار کند! همه باید مراقب باشند. هرکسی که امروز به این

هدف استکبار کمک کند - یعنی ملت ایران را از ملت‌ها و کشورهای دیگر جدا کند - در نزد خدای متعال، حکم همان دشمنان اسلام و مسلمین را دارد که با اسلام جنگیدند؛ چه امروز و چه در زمان پیامبر^{۱۵۵}.

✽ حج در امسال که اعلان شد سال انسجام اسلامی است، یک رنگ و روی تازه‌ای پیدا می‌کند. همیشه هنگام انسجام است و امت اسلام باید دنبال اتحاد باشد؛ اما تعیین امسال با عنوان انسجام اسلامی مثل قلّه‌ای است در یک رشته کوه. علت هم واضح است؛ چون سیاست دشمنان اسلام و مسلمین بر تفرقه قرار گرفته است؛ می‌خواهند بین مسلمان‌ها ایجاد اختلاف کنند. این برای آن‌ها از هر جنگ نظامی، از هر حرکت سیاسی، از هر چالش اقتصادی باصرفه‌تر است. متأسفانه زمینه‌ها هم فراهم شده است؛ مقداری از آن مربوط به تاریخ است، مقداری هم مربوط به جهالت‌های ما در همین دوران خود ماست^{۱۵۶}.

کج‌سلیقگی و کج‌فهمی برخی مسلمانان

✽ ما که مسلمان هستیم، باید حواسمان جمع باشد. ما باید بفهمیم که پول نفت فلان کشوری که به نوکری آمریکا و غرب، در میان ملت‌های مسلمان شناخته شده و روسپاه است و به استکبار وابستگی دارد، اگر صرف انتشار کتابی در ردّ تشیع شد، محض رضای خدا و علاقه‌ی به تسنّن نیست و غرض خبیثی را دنبال می‌کند. عکس قضیه هم صادق است. اگر دیدیم عواملی در جامعه‌ی شیعی، مشغول تحریک و برانگیختن حسّاسیت نسبت به برادران اهل سنت یا مقدّسات آن‌ها هستند، اگر حمل بر کج‌سلیقگی و بدفهمی نکنیم، باید بدانیم که قطعاً دست دشمن است. دشمن، از کجی سلیقه نیز بیشترین استفاده را می‌کند. لذا امروز، اتحاد مسلمین و صفای دل برادران مسلمان با یکدیگر، شرط اصلی اعلای کلمه‌ی اسلام است^{۱۵۷}.

✽ چیزهایی مانع از اتحاد می‌شود. عمده‌ی آن‌ها بعضاً کج‌فهمی‌ها و بی‌اطلاعی‌هاست؛ از حال هم خبر نداریم؛ در باره‌ی هم توهمات می‌کنیم؛ در باره‌ی عقاید هم، در باره‌ی تفکّرات یکدیگر دچار اشتباه می‌شویم؛ شیعه در باره‌ی سنی، سنی در باره‌ی شیعه^{۱۵۸}.

جهالت، تعصب و نگاه به گذشته

❁ نمی‌خواهیم بگوییم اختلاف شیعه و سنی همیشه مربوط به استعمار بوده؛ نه، احساساتِ خودشان هم دخیل بوده؛ بعضی از جهالت‌ها، بعضی از تعصب‌ها، بعضی از احساسات، بعضی از کج‌فهمی‌ها دخالت داشته؛ لیکن وقتی استعمار وارد شد، از این سلاح حد اکثر استفاده را کرد^{۱۵۹}.

❁ اگر بخواهیم احساس برادری کنیم اگر به گذشته برگردیم دعواست؛ این قدر بحث و تکذیب و تغلیط و درگیری و خون‌ریزی و این‌طور چیزها اتفاق افتاده که اگر نگاهی به گذشته بکنیم باز دعوا خواهد شد^{۱۶۰}.

❁ چون سیاست دشمنان اسلام و مسلمین بر تفرقه قرار گرفته است؛ می‌خواهند بین مسلمان‌ها ایجاد اختلاف کنند. این برای آن‌ها از هر جنگ نظامی، از هر حرکت سیاسی، از هر چالش اقتصادی باصرفه‌تر است. متأسفانه زمینه‌ها هم فراهم شده است؛ مقداریش مربوط به تاریخ است^{۱۶۱}.

دوری برادران مسلمان از یکدیگر و شعبه‌شعبه‌شدن

❁ در بُعد سیاسی، محور اصلی در حج، نمایش هویت متحد امت اسلامی است. دوری برادران از یکدیگر، عرصه را برای بدخواهان می‌گشاید و تخم تفرقه‌ی میان مسلمانان را بارور می‌کند^{۱۶۲}.

❁ نکته‌ی دیگر این است که اگر قرار باشد ارزش‌های اسلامی به صورت ارزش‌های قطعی در دنیا مطرح شود و دل انسان‌ها را جذب کند و بر مبنای آن در زندگی مسلمان‌ها تغییری به وجود آید، باید وحدت بین آن‌ها حفظ شود. با شعبه‌شعبه‌شدن و دشمنی‌کردن و جنگ فرقه‌یی راه انداختن، امکان ندارد که مسلمین به وحدت دست یابند^{۱۶۳}.

ملی‌گرایی افراطی و روشن‌فکران وابسته

❁ این مشکلات که بیشتر بر اثر کوتاهی و غفلت یا بدکرداری و خیانت از درون امت اسلامی، پدید آمده است، فهرست طولانی‌یی را تشکیل می‌دهد، که به عنوان ردیف‌های اوّل آن می‌توان این‌ها را بر شمرد: ... اختلافات قومی و

ملی، ناشی از ملی‌گرایی افراطی که بیشتر به دست روشن‌فکران وابسته دامن زده می‌شود^{۱۶۴}.

❁ اساسی‌تر از این مسائل، گسیختگی دنیای اسلام است که این هم تلخی بزرگی است و شاید اساس مشکل در آن باشد. ملت‌های اسلامی از هم جدايند. چندین سال - شاید نزدیک به صد سال - است که دست‌هایی احساسات ناسیونالیستی را در ملت‌های اسلامی تقویت می‌کنند^{۱۶۵}.

پی‌آمدهای تفرقه

ضعف و ذلت مسلمانان

❁ امروز شعار «إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ» از همیشه جدی‌تر است. امروز این ضعف و ذلتی که مسلمانان کشورهایی در دنیا دچار آن شده‌اند، ناشی از همین تفرق و اختلاف است^{۱۶۶}.

درهم شکسته‌شدن معنویت، طراوت و شکوه مسلمانان

❁ البته باید مراقب باشید که دشمنان اسلام این همزیستی و برادری بین شیعه و سنی را به هم نزنند. یکی از افتخارات ما این است که مردم ما در نقاطی که تفاوت‌های مذهبی و قومی وجود دارد و امکان و زمینه‌ی اختلاف هست، از درگیری و اختلاف قومی و مذهبی پرهیز می‌کنند. دشمنان این را نمی‌پسندند. جنگ شیعه و سنی برای دشمنان اسلام خیلی قیمت دارد. اختلاف و تفرقه میان امت اسلامی موجب می‌شود که معنویت، طراوت، قدرت، شکوه و عظمت ائتلاف ملی شما را در هم بشکند و همان‌طور که قرآن فرموده است «وَتَذْهَبَ رِجْكُمْ»^{۱۶۷}.

تسلط استعمارگران

❁ سیاستمداران استعمارگر به خوبی می‌دانستند که اگر هویت یکپارچه‌ی جهان اسلام شکل بگیرد، راه بر سیطره‌ی سیاسی و اقتصادی آنان بسته خواهد

*. حجرات ۱۰

**. انفال ۴۶

شد. پس در تلاشی همه‌سویه و بلندمدت، به اختلافات در میان مسلمانان دامن زدند و زیر چتر این سیاست خیثانه، از غفلت توده‌های مردم و سست‌عنصری زمامداران سیاسی و فرهنگی، بهره‌برداری کردند و کار خود را در تسلط بر کشورهای اسلامی پیش بردند.^{۱۶۸}

رفتن صمیمیت‌ها

﴿وَتَذَهَبَ رِيحُكُمْ﴾ یعنی چه؟ یعنی همین دیگر. وقتی اختلاف پیدا شد، وقتی تفرقه پیدا شد، وقتی نسبت به هم سوءظن وجود داشت، وقتی یکدیگر را خائن دانستیم، طبیعی است که با هم همکاری نخواهیم کرد. همکاری هم اگر بکنیم، با هم صمیمی نخواهیم بود. این همان چیزی است که آن دشمن دنبال اوست. هم عالم شیعه، هم عالم سنی، باید این را بفهمند؛ این را درک کنند. بدیهی است دوتا مذهب در برخی از اصول، در برخی از فروع با هم اختلاف دارند؛ البته در بسیاری هم با هم اتحاد دارند. اما اختلاف به معنای دشمنی نیست. فتاویٰ فقهای شیعه در مواردی صد و هشتاد درجه با هم اختلاف دارد. فتاویٰ ائمه‌ی اهل سنت در مواردی بسیار با همدیگر اختلاف دارد؛ اما لزومی ندارد وقتی اختلاف دارد، انسان به همدیگر بدگوئی کنند و فحش بدهند. خیلی خوب، او مذهبش این است، آن هم مذهبش این است. ...^{۱۶۹} *

ضرر مسلمین

﴿﴾ یکی از نکته‌های اساسی که در مسأله‌ی وحدت باید مورد توجه ما باشد، عبارت از رفع اختلافات و تناقض‌ها و درگیری‌ها و تضادها و کارشکنی‌هاست که از قرن‌ها پیش تا امروز، میان طوایف و فرق مسلمین وجود داشته است و همیشه هم این تناقض‌ها به ضرر مسلمین تمام شده است.^{۱۷۰}

دفاع از آمریکا و صهیونیست‌ها

*. انفال ۴۶

** بقره: ۴۷

❁ همه بدانند، این جور نباشد که کسی از یک گوشه‌ای خیال کند دارد از شیعه دفاع می‌کند و تصوّر کند دفاع از شیعه به این است که بتواند آتش دشمنی ضدّ شیعه و غیر شیعه را برانگیزد. این دفاع از شیعه نیست؛ این دفاع از ولایت نیست. اگر باطنش را بخواهید، این دفاع از آمریکاست؛ این دفاع از صهیونیست‌هاست^{۱۷۱}.

فصل چهارم

راه‌های رسیدن به وحدت

تهیه‌ی منشوری مورد تأیید همه‌ی علما و روشنفکران دنیای اسلام
❀ بیایید وحدت اسلامی را عملی کنید و منشوری را که همه‌ی علمای اسلام، همه‌ی روشن‌فکران دنیای اسلام، همه‌ی برجستگان سیاسی بااخلاص دنیای اسلام آن را تأیید و تصدیق کنند و برای عملی کردن آن تلاش کنند، تهیه کنید، تا دیگر مسلمانی جرأت نکند متکلم به کلمه‌ی توحید را که در یک مذهب یا در یک جناح دیگر است، تکفیر کند؛ تا برادران با هم باشند.^{۱۷۲}

استفاده از نفوذ عالمان اهل سنت و شیعه در بین مردم خود

❀ یک امور مشترکی وجود دارد؛ یک دردهای مشترکی هست که درمان‌های مشترکی دارد. عالم شیعه در بین مردم خود، عالم سنی در بین مردم خود نفوذ دارند؛ از این نفوذ استفاده کنند، این مشکلات مشترک را برطرف کنند.^{۱۷۳}

❀ وحدت و انسجام اسلامی امروز یک فریضه‌ی حتمی است که با همکاری خردمندان و دلسوزان می‌تواند راه‌های عملی آن پیموده شود.^{۱۷۴}

❀ اختلاف بین طرفداران دو عقیده بر اثر تعصبات، یک امری است که هست و طبیعی است، و مخصوص شیعه و سنی هم نیست. بین فرق شیعه،

خودشان؛ بین فِرَق سَنّی، خودشان؛ در طول زمان از این اختلافات وجود داشته است. تاریخ را نگاه کنید، می بینید هم بین فِرَق فقهی و اصولی اهل تسنّن - مثل اشاعره و معتزله، مثل حنابله و احناف و شافعیه و این ها - هم بین فِرَق مختلف شیعه، بین خودشان، اختلافاتی وجود داشته است. این اختلافات وقتی به سطوح پایین - مردم عامی - می رسد، به جاهای تند و خطرناکی هم می رسد؛ دست به گریبان می شوند. علما می نشینند با هم حرف می زنند و بحث می کنند؛ لیکن وقتی نوبت به کسانی رسید که سلاح علمی ندارند، از سلاح احساسات و مشت و سلاح مادی استفاده می کنند که این خطرناک است. در دنیا این همیشه بوده؛ همیشه هم مؤمنین و خیرخواهان سعی می کردند که مانع بشوند؛ علما و زبندگان، تلاششان این بوده است که نگذارند سطوح غیر علمی کارشان به درگیری برسد.^{۱۷۵}

✽ علمای شیعه و سَنّی بنشینند، با هم اعلامیه بدهند.^{۱۷۶}

✽ علما و زبندگان، تلاششان این بوده است که نگذارند سطوح غیر علمی کارشان به درگیری برسد.^{۱۷۷}

صرف نظر کردن از گذشته و قیچی کردن خود از آن

✽ اگر کسی مخلصاً لله احساس می کند که باید امروز بین برادران، برادری واقعی و عملی باشد، باید کوشش کند که گذشته را به یادها نیاورد؛ و آلا او می رود کتاب «احقاق الحق» را می آورد و به رخ این می کشد و این هم می رود کتاب «تحفه اثناعشریه» را می آورد و به رخ آن می کشد؛ هر دو هم به قدر کافی کتاب پُر از طعن و دفع علیه همدیگر نوشته اند! اگر ما بخواهیم گذشته را مطرح کنیم، نمی شود به وحدت رسید. باید نگاه کنیم، بگوییم: گذشته، گذشته است. «رحم الله معشر الماضین». ما کاری به کار آن ها نداریم. اگر آن ها هر کاری کرده اند، ما امروز می خواهیم تکلیف خودمان را - بیننا و بین الله - نگاه کنیم. بیننا و بین الله، امروز ما باید با همدیگر توحید کلمه و رفاقت و برادری داشته باشیم. اگر بخواهیم این را عمل بکنیم، باید از گذشته صرف نظر کنیم.^{۱۷۸}

❁ سال‌ها پیش از انقلاب که با بعضی از برادران اهل سنت صحبت می‌کردم، به آن‌ها می‌گفتم که اگر ما بخواهیم وحدت اسلامی تحقق پیدا بکند، باید خودمان را از گذشته جدا و قیچی کنیم. البته، وحدت یعنی همین که پیروان این دو مذهب با هم برادر باشند و احساس برادری کنند؛ نه اینکه شیعه، سنی و سنی، شیعه بشود. نه، مراد از وحدت این نیست؛ بلکه وحدت به معنای احساس برادری است و همین که هر طرفی احساس کند که دیگری هم مسلمان است و حق اسلامی او را بر گردن خود احساس کند و متقابلاً او هم به همین ترتیب عمل نماید. من می‌گفتم که اگر بخواهیم این کار را بکنیم، باید خودمان را از گذشته جدا کنیم. اگر به گذشته برگردیم، دعواست. این قدر بحث و تکذیب و تغلیط و درگیری و خونریزی و این طور چیزها اتفاق افتاده که اگر نگاهی به گذشته بکنیم، باز دعوا خواهد شد.^{۱۷۹}

آگاه‌شدن توده‌ها از اینکه «دامن‌زدن به اختلافات و ممانعت از تحقق وحدت، هدف دشمن است»

❁ در بعضی از کشورهای اسلامی مثل ریگ پول می‌ریزند برای اینکه در بین سنی‌ها اجتماع ضد شیعه درست کنند. این از این طرف؛ از آن طرف هم به یک گوینده‌ی به اصطلاح شیعی پول می‌دهند که در تلویزیون، به نام شیعه، ام‌المؤمنین عایشه را متهم کند، قذف کند، اهانت کند. روش‌ها این‌هاست. شما در مقابل این روش‌ها چه کار می‌کنید؟ سنی چه کار می‌کند؟ شیعه چه کار می‌کند؟ از کارهای این‌ها گول نخوریم. اختلاف برای آن‌ها بیشترین و بزرگترین نعمت است.^{۱۸۰}

❁ یکی از کارها - همین‌ی که در بیانات این آقایان محترم* هم بود - مسأله‌ی اختلاف در میان امت اسلامی است. با دقت دارند کار می‌کنند. اختلافات را برجسته می‌کنند. گرایش‌های انحرافی را، هم در طرف شیعه، هم در طرف سنی تقویت می‌کنند. در طرف شیعه، با نام تشیع، گرایش قرمطی‌گری را -

*. کارگزاران حج

مثل قرامطه - تقویت می‌کنند و افساد می‌کنند. در طرف سنی، گرایش ناصبی‌گری را، با نام تسنن، اما با باطن ناصبی‌گری تقویت می‌کنند و در مقابل هم قرار می‌دهند. باید بیدار بود، باید هشیار بود، باید دید، باید فهمید. این‌ها آن اساس مسائلی است که امروز دنیای اسلام به آن‌ها احتیاج دارد.^{۱۸۱}

✽ خیلی مراقب باشید که نفوذی‌های دشمن، پرچم‌های اختلاف را بلند نکنند. هر پرچم اختلافی که بلند شد، شما آن را متهم کنید که نفوذی دشمن است؛ هرچند خودش نداند.^{۱۸۲}

✽ اگرچه به نظر ما، اختلاف شیعه و سنی در حقیقت اختلاف نیست؛ زیرا در اصول اصلی اسلام - که اگر کسی آن‌ها را نداشت، مسلمان نیست - مشترکند؛ یعنی هر دو مذهب، به قبله‌ی واحد، خدای واحد، پیامبر واحد، قرآن واحد و احکام و ارکان واحد اسلامی معتقدند. اما شما ببینید که استعمار در طول زمان از طرح مسأله‌ی شیعه و سنی در مقابل یکدیگر، چه وسیله‌ی اختلافی - بخصوص در محافل پایین‌تر و نسبت به اوساط پایین مردم که از معرفت و توجه، قدری دورتر هستند - درست کرده است.^{۱۸۳}

✽ همین وحدت باارزشی که به برکت آن، شما توانسته‌اید این همه پیروزی را به دست بیاورید، دشمن‌هایی در کمین دارد. باید هوشیار باشید و نگذارید اختلافات به وجود آید. در آنجایی که بهانه‌ی اختلاف هست و دشمن می‌تواند آنجا مستمسکی برای اختلاف درست کند، بیشتر مواظب باشید. در مسأله‌ی مذهب و اختلافات مذهبی، که قرن‌های متمادی دشمنان از آن سوء استفاده کردند، بیشتر باید مواظب باشند. هم شیعه باید مواظب باشد، هم سنی.^{۱۸۴}

✽ البته باید مراقب باشید که دشمنان اسلام این همزیستی و برادری بین شیعه و سنی را به هم نزنند. یکی از افتخارات ما این است که مردم ما در نقاطی که تفاوت‌های مذهبی و قومی وجود دارد و امکان و زمینه‌ی اختلاف هست، از درگیری و اختلاف قومی و مذهبی پرهیز می‌کنند. دشمنان این را نمی‌پسندند. جنگ شیعه و سنی برای دشمنان اسلام خیلی قیمت دارد. اختلاف و تفرقه میان امت اسلامی موجب می‌شود که معنویت، طراوت، قدرت، شکوه و عظمت ائتلاف

ملی شما را در هم بشکند و همان‌طور که قرآن فرموده است «وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ»^{۱۸۵}.

❁ به شما جوانان هم می‌گوییم: بدانید آن کسانی که شیعه را علیه سنی و سنی را علیه شیعه تحریک می‌کنند، نه شیعه را دوست دارند و نه سنی را؛ با اصل اسلام دشمنند. «رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ»^{**}؛ یعنی برادران مسلمان بین خود رحیم و مهربان باشند. دشمن از هر دو طرف تلاش می‌کند. از یک طرف غالی‌گری و ناصبی‌گری را ترویج می‌کند و شیعه را در چشم سنی، دشمن حقیقی معرفی می‌کند - بعضی از متجربین دینی هم متأسفانه باور می‌کنند - از سوی دیگر شیعه را به اهانت به مقدّسات و ارزش‌های سنی وادار می‌کند. توطئه‌ی دشمن آن است که این دو مکتب را در مقابل هم قرار دهد. این اختلاف در جهت از بین بردن هویت یک ملت و در موضوعاتی ایجاد می‌شود که نباید بین آن‌ها باشد^{۱۸۶}.

❁ حجّ درست و کامل، می‌تواند به‌وسیله‌ی نزدیک‌کردن دل‌ها و تبادل آگاهی‌ها و افشای توطئه‌ها، خطرناک‌ترین توطئه‌های دشمن علیه اسلام و مسلمین را خنثی کند^{۱۸۷}.

❁ این همه تلاش مبارک و مخلصانه برای تقریب انجام می‌شود همین مجمع‌التقریبی که ما اینجا داریم، یا بقیه تلاش‌هایی که در دنیا برای تقریب می‌شود همه‌ی این‌ها را رها کنیم برای اینکه جاهلی یا خبیثی یا مزدوری حرکتی کرده است؟! عوض افشاگری، شروع کنیم به کار متقابل، اهانت، ایجاد تفرقه؟! این درست است؟! این همان چیزی است که بزرگداشت ولادت نبیّ اکرم، از آن منع می‌کند^{۱۸۸}.

عدم تحریک عواطف مذهبی و عدم اهانت به مقدّسات یکدیگر

❁ بدانید تحریک عواطف مذهبی برادران اهل سنت، کار بسیار خطا و گناه است؛ این را به عنوان یک اصل بپذیرید. یک نقاط اختلافی وجود دارد. تکیه‌ی بر روی این نقاط، شعله‌ورکردن آتش تعصّبات در این نقاط اختلاف، این درست

*. انفال ۴۶

** فتح ۲۹

همان چیزی است که امروز سازمان‌های جاسوسی امریکا و اسرائیل دنبالش هستند؛ این همان چیزی است که آن‌ها می‌خواهند. بعضی‌ها ناخواسته و بدون جیره و موجب می‌شوند مزدور آن‌ها، همان کاری را که او باید پول بدهد و بدست بیاورد، آن را بدون اینکه از او اجر و مزدی هم بگیرند، برایش دارند انجام می‌دهند و خشم الهی و سخط الهی را برای خودشان فراهم می‌کنند.^{۱۸۹}

❁ مبلّغان شیعه و سنی هم همدیگر را آزرده نکنند. با هم همراهی کنید، همدلی کنید. در موارد اختصاصی خودشان، سنی کار خودش را بکند، شیعه کار خودش را بکند. یک موارد مشترکی هم وجود دارد، که با همدیگر کار کنند. این اگر شد، ان‌شاءالله آن وقت روحانیت پیش خواهد رفت.^{۱۹۰}

❁ ما به همه می‌گوییم که احترام یکدیگر را حفظ بکنند و به عقاید و مقدّسات هم اهانت نکنند. اگر کسی به بهانه‌ی عقیده‌ی بخواد به مقدّسات دیگران اهانت بکند، از نظر ما به هیچ وجه قابل دفاع نیست. محبّت، طرفینی است. بایستی همه با هم کمک کنند تا محبّت به وجود آید و دشمن نتواند سوء استفاده بکند؛ دشمنی که نه با شیعه رابطه‌ی خوبی دارد و نه با سنی، بلکه با اصل اسلام مخالف است و نسبت به آن کینه می‌ورزد.^{۱۹۱}

❁ بد نیست من خاطره‌ای را برای شما نقل کنم؛ هرچند که به خیلی از دوستان هم این را گفته‌ام. امام یک وقت در اوایل انقلاب در سخنرانی‌هایشان از معاویه به صورت طعن آمیزی اسم می‌آوردند. شما می‌دانید که من مدّتی را در بلوچستان بودم و با خیلی از علمای آنجا دوست نزدیک هستم. مردم و علمای سنی آن منطقه، معاویه را مقدّس می‌دانند. به امام عرض کردم که در طرف شرق کشورمان، چند صد میلیون نفر معاویه را محترم می‌شمارند و او را خال المؤمنین می‌دانند، البتّه بحق یا به ناحق آن، مربوط به جلسه‌ی بحث است؛ یعنی مسلمانان هند، پاکستان، بنگلادش و افغانستان اغلب سنی حنفی‌اند؛ این‌ها معاویه را محترم می‌شمارند. امام گفتند: عجب، من نمی‌دانستم! من بعد از آن - در طول این ده، یازده سال - یک جمله‌ی طعن آمیز از امام راجع به معاویه نشنیدم. من خودم در نماز جمعه راجع به جنگ صفّین و سایر جنگ‌های امیر

المؤمنین صحبت می‌کنم؛ اما اهانت نمی‌کنم. تاریخ‌گویی، یک حرف است؛ اهانت، حرف دیگری است. تاریخ بیست و سه‌ساله‌ی بعد از رحلت پیامبر تا خلافت امیر المؤمنین، یک تاریخ قابل بررسی است؛ باید بررسی شود؛ اما در آن اهانت و جسارت به خلفا به هیچ وجه نباید باشد.^{۱۹۲}

هر کس دارای هر مذهبی است، به عقاید و ارزش‌های خود احترام می‌گذارد و این حق اوست. اما این احترام گذاشتن نباید با اهانت به ارزش‌های جمعیت دیگری همراه شود که در اعتقادات با آن‌ها موارد اختلافی دارند. ما متفقاً به یک اسلام، به یک کعبه، به یک پیغمبر، به یک نماز، به یک حج، به یک جهاد و به یک شریعت معتقدیم و عمل می‌کنیم. موارد اختلاف به مراتب کمتر از موارد وحدت و اتفاق نظر است. دشمنان اسلام می‌خواهند بین شیعه و سنی، نه فقط در نقاطی از ایران بلکه در همه‌ی دنیای اسلام، اختلاف بیاندازند.^{۱۹۳}

یکی از چیزهایی که من بخصوص می‌خواهم تکیه کنم، مسأله‌ی «انسجام اسلامی» است که ما گفتیم. انسجام اسلامی یعنی عصبیت‌های بین المذهبی مسلمان‌ها نباید تحریک شود. شما نباید کاری کنید که عصبیت آن مسلمان غیر شیعه علیه شما تحریک شود؛ او هم متقابلاً نباید کاری کند که غیرت و عصبیت شما را علیه خودش تحریک کند.^{۱۹۴}

امروز اختلافات را نباید زنده کرد؛ نباید برجسته کرد. نباید فرق اسلامی مقدسات یکدیگر را - که نقطه‌ی حساسیت‌زای هر فرقه‌ای همان بخش مقدساتش است - مورد اهانت قرار بدهند. روی نقاط حساس یکدیگر انگشت گذاشتن و فشار آوردن، معلوم است تحریک‌کننده است؛ این به اختلاف دنیای اسلام منتهی می‌شود؛ این اختلاف نباید باشد. حرف ما این است.^{۱۹۵}

پرهیز از تبدیل تفاوت‌ها به تضاد

تفرقه و ستیزه‌جویی میان بخش‌های امت مسلمان، بیماری خطرناکی است که باید با همه‌ی توان به درمان آن پرداخت. دشمنان ما از دیرباز در این عرصه نیز به تلاش گسترده و بی‌وقفه دست زده‌اند و امروزه که بیداری اسلامی، آنان را وحشت‌زده کرده است، تلاش خود را شدت بخشیده‌اند. همه‌ی سخن

دلسوزان آن است که تفاوت‌ها نباید به تضاد تبدیل شود، و چندگونگی نباید به ستیزه‌گری بیانجامد.^{۱۹۶}

برداشتن دیوارها، پرکردن شکاف‌ها و نزدیک کردن دل‌ها

✽ حج از یک طرف مظهر معنویت است، ارتباط با خدا، آشناسدن دل با آیات الهی و نزدیک‌شدن هرچه بیشتر انسان به خدا؛ از یک نیز طرف مظهر وحدت است؛ یک‌پارچگی امت اسلام، برداشتن دیوارها و حجاب‌ها و پُرکردن درّه‌ها و شکاف‌هایی که یا به‌دست دشمن، یا به‌وسیله‌ی تعصبات و اوهام به وجود آمده است، و نیز ایجاد قدمی به سوی امت واحدی اسلامی است.^{۱۹۷}

✽ باید دانست که این هدف (وحدت و تقرب) جز در سایه‌ی نزدیک کردن دل‌ها و فکرها، و ایمان‌ها، دست‌یافتنی نیست.^{۱۹۸}

توجه به مشترکات، پرهیز از طرح مسائل اختلاف‌آمیز

✽ از زمان مرحوم آیت‌الله بروجردی رحمته‌الله و بعضی از بزرگان علمای اهل سنت در مصر که این فکر پیدا شده که بیاپید اختلافات را کنار بگذارید؛ سنی، سنی بماند؛ شیعه، شیعه بماند؛ عقاید خودتان را داشته باشید؛ اما با هم، دست در دست هم بگذارید. قرآن از زبان پیامبر اکرم به مسیحیان آن زمان می‌گوید: «تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا*»، آن وقت فرقه‌های مسلمان، با خدای واحد، پیغمبر واحد، قرآن واحد، قبله‌ی واحد، عبادت واحد، این همه مشترکات و مسلمّات، چند موضوع مورد اختلاف را وسیله قرار بدهند برای دشمنی! این، خیانت نیست؟ این، غرض‌ورزی غرض‌ورزان و غفلتِ غافلان نیست؟ هرکسی که در این زمینه تقصیری بکند، پیش خدای متعال مؤاخَذ است؛ چه شیعه باشد، چه سنی.^{۱۹۹}

✽ البته اتحاد و یگانگی و وحدت کلمه، شرط اصلی است؛ چه از لحاظ ملیتی یعنی برداشتن این ناسیونالیسم‌ها و ملت‌گرایی‌ها، عرب و عجم و ترک و فارس و بقیه‌ی این قومیت‌ها و ملیت‌ها در سطح جهان اسلام؛ چه از لحاظ مذهبی، که

شیعه و سنی و فِرَق گوناگون اهل تسنن و شیعه، باید اختلافات را کنار بگذارند و با هماهنگی و با تکیه بر نقاط مشترک، آن خواست معنوی را تأمین کنند.^{۲۰۰}

❁ هم در دوران بعد از پیروزی انقلاب و هم پیش از پیروزی انقلاب، همیشه عقیده‌ی من بر این بود که امروز شیعه و سنی باید اختلافات دیرین خود را در تعامل روزمره‌ی خودشان کنار بگذارند. جنگ و دعوا را کنار بگذارند و مشترکات خود را بچسبند؛ که این یکی از مشترکات می‌تواند باشد. امروز هم عقیده‌ام همین است.^{۲۰۱}

❁ امروز مسلمانان وظیفه دارند به موارد اتحاد و وحدت خودشان بپردازند. توحید، یکی؛ خدا، یکی؛ نبوت، یکی؛ معاد، یکی؛ قرآن، یکی؛ بیشترین احکام شریعت اسلامی، یکی؛ همه مشترک.^{۲۰۲}

❁ مسئولان فرهنگی، نویسندگان و علما، باید از طرح مسائل اختلاف‌آفرین و تفرقه‌افکن بپرهیزند؛ هم سنی و هم شیعه، همه، باید روی این نقطه‌ی اتحاد تکیه کنند. و توقع از علما و زیدگان و نخبگان سیاسی است که خطورات زمان را بفهمند، اهمیت اتحاد مسلمانان را بفهمند و توطئه‌ی دشمنان را برای شکستن این اتحاد و همدلی بفهمند.^{۲۰۳}

❁ فرمان: «رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ» در قرآن به معنی ریشه‌کنی این ستیزه‌گری‌ها است. شما در این روزهای پرشکوه و در مناسک گوناگون حج، مسلمانان را از همه جا و از مذاهب گوناگون، می‌بینید که گرد یک خانه می‌گردند؛ به سوی یک کعبه نماز می‌گذارند؛ نماد شیطان رجیم را با هم سنگباران می‌کنند؛ در نماد قربانی کردن تمنیات و هوس‌های نفسانی به یک‌گونه رفتار می‌کنند؛ در میعاد عرفات و مشعر در کنار یکدیگر به تضرع می‌پردازند... مذاهب اسلامی در اصلی‌ترین و بیشترین فرائض و احکام و عقاید، به همین اندازه به یکدیگر نزدیک‌اند. با این حال، چرا باید تعصب‌ها و پیشداوری‌ها میان آنان آتش افروزی کند و دست خیانتکار دشمن، به این آتش خانمان سوز دامن بزند. امروز کسانی با کوتاه‌بینی و بی‌خردی، به بهانه‌های واهی، جماعت بزرگی از مسلمانان را مشرک می‌شمارند و حتی خون

آنان را مباح می‌دانند. این‌ها چه بدانند و چه ندانند، در خدمت شرک و کفر و استکبارند. چه بسا کسانی که احترام به بارگاه پیامبر اعظم ﷺ و اولیاء و ائمه دین علیهم‌السلام را که تکریم دین و دین‌داری است، شرک و کفر نامیدند اما خود در خدمت درگاه کافران و ستمگران درآمدند و به هدف‌های پلید آنان کمک کردند.^{۲۰۴}

استفاده از ظرفیت حج

❁ امروز سرویس‌های جاسوسی آمریکا و انگلیس در عراق، در لبنان، در کشورهای شمال آفریقا و در هرجای دیگری که بتوانند با همه‌ی قوا در حال پراکندن ویروس اختلاف مذهبی‌اند. اجتماع حج باید ما را در برابر این بیماری مهلک مصون‌سازی کنید و آیه‌ی شریفه‌ی: «وَ أَطِيعُوا اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ لَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَ تَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَ اصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ*» را پیوسته در برابر چشم ما قرار دهد.^{۲۰۵}

❁ در بُعد سیاسی، محور اصلی در حج، نمایش هویت متحد امت اسلامی است. دوری برادران از یکدیگر، عرصه را برای بدخواهان می‌گشاید و تخم تفرقه میان مسلمانان را بارور می‌کند.^{۲۰۶}

❁ حج مظهر وحدت و اتحاد مسلمانان است.^{۲۰۷}

اتحاد زیر نام نبی اکرم ﷺ

❁ عزیزان من! مسلمانان دنیا، زیر نام نبی اکرم ﷺ، راحت‌تر و سهل‌تر از همه چیز، می‌توانند متحد شوند. این، خصوصیت آن بزرگوار است. من بارها عرض کرده‌ام: «آن بزرگوار، مجمع و ملتقای عواطف مسلمانان است. مسلمان، به پیغمبر خود عشق می‌ورزد.» خدایا! تو شاهی که دل‌های ما مالا مال از محبت پیغمبر است. از این محبت، باید استفاده کرد. این محبت، راهگشاست. امروز مسلمانان به اخوت و برادری احتیاج دارند.^{۲۰۸}

✽ در حالی که ما در اینجا پرچم حکومت اسلام و قرآن و نام مبارک پیامبر اکرم حضرت محمد مصطفی را بلند کرده‌ایم. این چیزی است که همه‌ی مسلمانان، مشتاق و عاشق آن هستند. یکی از راه‌ها این است^{۲۰۹}.

✽ در صدر فعالیت‌های مرحوم آیت‌الله بروجردی رحمته‌الله برای تقریب آن‌طور که من شنیدم و تا حدودی اطلاع دارم توجه به «حدیث ثقلین» بود که بین مذاهب مختلف اسلامی مورد اتفاق است و متواتراً آن را نقل کرده‌اند. به همان شکلی که شیعه آن را نقل کرده، کتب برادران اهل سنت هم پُر است؛ اگرچه به شکل دیگری هم نقل کرده‌اند. به‌هرحال، مسأله‌ی اهل بیت و نظیر آن را که مورد قبول همه‌ی مسلمین است و همه‌ی مسلمین به آنان ارادت دارند و آنان را دوست می‌دارند و هرکدام به نحوی به آنان عقیده‌ی دینی دارند، محور قرار بدهند. در خود اسلام می‌شود مواردی را از متون اسلامی پیدا کرد که پایه‌های تقریب باشد^{۲۱۰}.

کتاب الغدير، مایه‌ی وحدت دنیای اسلام

✽ مرحوم شهید مطهری رحمته‌الله قبل از انقلاب یک مقاله‌ی مفصّلی در باره‌ی کتاب «الغدير» علامه‌ی امینی نوشتند و ثابت کردند که الغدير علامه‌ی امینی، وسیله‌ی وحدت مسلمین است. بعضی خیال می‌کردند کتاب الغدير ممکن است مایه‌ی افتراق بشود. ایشان می‌گویند اگر درست فکر کنیم، درست عمل کنیم و سنجیده پیش برویم، کتاب الغدير مایه‌ی وحدت دنیای اسلام است^{۲۱۱}.

فصل پنجم

ثمرات وحدت و همگرایی

عزت اسلام و مسلمین

✽ اینکه امام بزرگوار توانست اسلام را عزیز کند، به برکتِ ایجادِ احساسِ وحدت در بین مسلمین بود. مسلمان در اقصی نقاط عالم، به نام امام حرکت می‌کرد. فکر نمی‌کرد که «مذهب من چیست؟» «من سنی‌ام، او شیعه است.» «او سنی است، من شیعه‌ام.» این حالت برای دشمن، حالت مضری است. دشمن می‌خواهد این را بشکند.^{۲۱۲}

اعلای کلمه‌ی اسلام

✽ امروز، اتحاد مسلمین و صفای دل برادران مسلمان با یکدیگر، شرط اصلی اعلای کلمه‌ی اسلام است.^{۲۱۳}

همراه‌شدن دست مقتدر خدا با دست مسلمانان

✽ ملت‌های مسلمان بدانند که اگر با هم باشند، دست خدا با آن‌ها است و دست خدا مقتدرتر از هر پدیده‌ی قدرتمند در عالم وجود است.^{۲۱۴}

برقرای تعادل قوا در جهان به نفع مسلمانان و نجات از ظلم و کید مستکبران عالم

✽ ملت‌های شجاع و به‌پاخاسته در مصر و تونس و لیبی و دیگر ملت‌های بیدار و مبارز بدانند، نجات آنان از ظلم و کید آمریکا و دیگر مستکبران غربی، تنها و تنها در آن است که تعادل قوا در جهان به نفع آنان برقرار شود. مسلمانان برای اینکه بتوانند مسائل خود را به صورت جدی با جهان‌خواران حل کنند، باید خود را به مرز قدرت بزرگ جهانی برسانند؛ و این جز با همکاری و همدلی و اتحاد کشورهای اسلامی به دست نخواهد آمد. این، وصیت فراموش‌نشده امام خمینی عظیم است.^{۲۱۵}

حل مشکلات و بازشدن گره‌های ناگشوده‌ی امت اسلامی

✽ اگر امروز مسلمانان جهان و ملت‌های کشورهای اسلامی، شعار ولایت اسلامی سر دهند، بسیاری از راه‌های نرفته و گره‌های ناگشوده‌ی امت اسلامی باز خواهد شد و مشکلات کشورهای اسلامی به حل نزدیک خواهد گشت.^{۲۱۶}

ثمرات وحدت در رابطه با دشمنان

بسته‌شدن راه بر سیطره‌ی سیاسی اقتصادی استعمارگران

✽ سیاستمداران استعمارگر به خوبی می‌دانستند که اگر هویت یکپارچه‌ی جهان اسلام شکل بگیرد، راه بر سیطره‌ی سیاسی و اقتصادی آنان بسته خواهد شد. پس در تلاشی همه‌سویه و بلندمدت، به اختلافات در میان مسلمانان دامن زدند و زیر چتر این سیاست خبیثانه، از غفلت توده‌های مردم و سست‌عنصری زمامداران سیاسی و فرهنگی، بهره‌برداری کردند و کار خود را در تسلط بر کشورهای اسلامی پیش بردند.^{۲۱۷}

خنثی‌شدن بخش اعظم توطئه و تدبیر بدخواهان و عقیم‌ماندن نقشه‌های

شوم دشمنان

✽ اگر میان ملت‌های مسلمان و میان فرقه‌های اسلامی و اقوام مسلمان با یکدیگر، محبت و حسن ظن و همدلی، جای بدگمانی و بدبینی را که خواسته‌ی دشمنان است بگیرد، بخش اعظم توطئه و تدبیر بدخواهان را خنثی خواهد کرد و

ثمرات وحدت و همگرایی

۷۳ ❁

نقشه‌های شوم آنان را برای سیطره‌ی روزافزون بر امت اسلامی عقیم خواهد ساخت.^{۲۱۸}

ممانعت از دست‌درازی قدرت‌ها به حریم کشورهای اسلامی

❁ باید به وحدت جهانی اسلام توجه بیشتری شود؛ آن حصن و حصار مستحکمی که اگر تشکیل بشود، هیچ قدرتی نمی‌تواند به حریم کشورها و ملت‌های اسلامی دست‌درازی کند.^{۲۱۹}

فصل ششم

منادیان وحدت

آیه‌الله بروجردی رحمته‌الله، شیخ محمود شلتوت و شیخ سلیم

این دارالتقریبی هم که ما مطرح کردیم، برای این است. دارالتقریبی که در مصر بود، از نظر ما عزیز و بسیار محترم بود؛ الآن هم محترم است. متأسفانه نمی‌گذارند و نگذاشتند کار کند. فقط در یک برهه از زمان که مجلات «رساله الاسلام» منتشر می‌شد و مرحوم «شلتوت» و «شیخ سلیم» و رؤسای شریف ازهر حیات داشتند، دارالتقریب خوب حرکت می‌کرد. مرحوم «آیت‌الله بروجردی» که مرجع تقلید ما بود، پشتیبان دارالتقریب مصر بود. رئیس ازهر، اوّل «شیخ سلیم» بود که پایه‌گذار و در حقیقت زمینه‌ساز دارالتقریب بود و بعد مرحوم «شیخ محمود شلتوت» رئیس ازهر شد که مفتی دیار مصریه بود. او هم خودش رئیس این دارالتقریب بود. این‌ها پشتیبان تقریب بودند. این‌ها که از طرفین رفتند، نه در تشیع و نه در تسنن، دیگر آن عالمی که روی این مسأله خیلی پافشاری کند، دیده نشد. البته، بعد از مرحوم «آیت‌الله بروجردی» آقایان علمایی بودند. نه اینکه قبول نداشته باشند؛ همه معتقد بودند، لیکن آن انگیزه‌ای را که مرحوم «آیت‌الله بروجردی» روی مسأله‌ی تقریب داشت، آن‌ها نداشتند. در بین تسنن هم

همین‌طور بود. بعضی از آن‌ها به مشهد آمده بودند و من بعضی از آقایان بعد از مرحوم «شلتوت» را دیده بودم. علمای ازهر به ایران می‌آمدند و با علمای شیعه هم تماس می‌گرفتند؛ لیکن آن انگیزه‌ی فعال و جوشانی را که دنبال این قضیه بودند، نداشتند؛ لذا «دارالتقریب»، اسم بی‌مسمایی شده بود^{۲۲۰}.

از زمان مرحوم آیت‌الله بروجردی رحمته‌الله و بعضی از بزرگان علمای اهل سنت در مصر - که این فکر پیدا شده که بیابید اختلافات را کنار بگذارید؛ سنی، سنی بماند؛ شیعه، شیعه بماند؛ عقاید خودتان را داشته باشید؛ اما با هم، دست در دست هم بگذارید. قرآن از زبان پیامبر اکرم به مسیحیان آن زمان می‌گوید: «تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا*». آن وقت فرقه‌های مسلمان، با خدای واحد، پیغمبر واحد، قرآن واحد، قبله‌ی واحد، عبادت واحد، این همه مشترکات و مسلمات، چند موضوع مورد اختلاف را وسیله قرار بدهند برای دشمنی! این، خیانت نیست؟ این، غرض‌ورزی غرض‌ورزان و غفلت غافلان نیست؟ هرکسی که در این زمینه تقصیری بکند، پیش خدای متعال مؤاخذ است؛ چه شیعه باشد، چه سنی^{۲۲۱}.

علامه امینی رحمته‌الله

مرحوم شهید مطهری رحمته‌الله قبل از انقلاب یک مقاله‌ی مفصلی در باره‌ی کتاب «الغدير» علامه‌ی امینی نوشتند و ثابت کردند که الغدير علامه‌ی امینی، وسیله‌ی وحدت مسلمین است. بعضی خیال می‌کردند کتاب الغدير ممکن است مایه‌ی افتراق بشود. ایشان می‌گوید اگر درست فکر کنیم، درست عمل کنیم و سنجیده پیش برویم، کتاب الغدير مایه‌ی وحدت دنیای اسلام است^{۲۲۲}.

جمهوری اسلامی و رهبران آن

منادی وحدت، جمهوری اسلامی بود؛ همه‌ی قدرت‌های استکباری ریختند سر جمهوری اسلامی! البته جمهوری اسلامی، یک‌تنه از پس همه‌ی آن‌ها برآمد. چرا؟ چون منادی وحدت بود و آن‌ها با وحدت دشمنند. وحدت مسلمین، به ضرر

آن‌هاست؛ لذا سعی می‌کنند وحدت را بشکنند. من عرض می‌کنم: علمای شیعه و سنی، در هر جای دنیا که هستند، و از جمله در کشور عزیز ما، باید مواظب باشند. این وحدت در ایران، گران به دست آمده است. این ندای وحدت در دنیا، گران جا افتاده است. این را آسان نشکنید؛ هر که بشکند خیانت کرده است؛ هر که می‌خواهد باشد. فرقی نمی‌کند سنی باشد یا شیعه باشد.^{۲۲۳}

حاجی‌ای که در مسجد الحرام یا مسجد النبی، یا در بقیع، یا در زیارت شهدای اُحد و امثال این‌ها - در منا، در عرفات - رفتارش رفتار انسان مؤدب به آداب اسلامی است؛ رفتار انسانی است که مربّای به تربیت قرآنی است؛ اهل خشوع است، اهل تواضع است، اهل محبّت است، اهل اهانت به این و آن نیست، اهل جمع است، نه اهل تفرقه. این قدر ما در روایات در ثواب شرکت در نماز جماعت اهل سنت در زمان ائمه علیهم‌السلام داریم که روایت دارد که در مسجد الحرام پشت سر این‌ها نماز بخوانید، مثل اینکه پشت سر پیغمبر نماز خوانده‌اید. این معنایش چیست؟ معلوم است که امام صادق علیه‌السلام نماز آن امام جماعت را با نماز پیامبر مقایسه نمی‌کند. مقایسه با نماز یک پیرو خودش هم نمی‌کند، اما می‌گوید پشت سر او نماز بخوانید. این یعنی چه؟ این نمایش وحدت است. عملاً وحدت را نشان بدهید. روی همین فکر بود که امام بزرگوار ما (که رضوان خدا بر او باد) - آن مرد بیدار، آگاه - به همه‌ی ماها، همه‌ی حاجی‌های ایرانی، توصیه کرد که در نماز جماعت‌ها در مسجد الحرام، در مسجد النبی شرکت کنید.^{۲۲۴}

امام بزرگوار ما که منادی اتحاد بین مسلمین بود، از همه‌ی این‌هائی که مدّعی‌اند، ولایتش و اعتقادش و ارادتش و عشقش به ائمه علیهم‌السلام بیشتر بود. او بهتر می‌فهمید ولایت را یا فلان آدم عامی که حالا به اسم ولایت کارهای خلاف می‌کند، حرف‌های بی‌ربط می‌زند در مجالس عام و خاص^{۲۲۵}؟

من در بلوچستان - سال‌های قبل از انقلاب هنگامی که آنجا تبعید بودم - به مرحوم مولوی شهاداد (از علمای معروف بلوچستان بود که آقایان بلوچ ایشان را می‌شناسند؛ مرد فاضلی بود. آن زمان ایشان در سراوان بود و ما در ایرانشهر بودیم) پیغام فرستادم که بیااید فرصتی است بنشینیم و مبنای یک اتحاد عملی،

حقیقی و واقعی قلبی بین اهل سنت و شیعه به وجود آوریم. ایشان هم متقابلاً از این قضیه استقبال کرد^{۲۲۶}.

هم در دوران بعد از پیروزی انقلاب و هم پیش از پیروزی انقلاب، همیشه عقیده‌ی من بر این بود که امروز شیعه و سنی باید اختلافات دیرین خود را در تعامل روزمره‌ی خودشان کنار بگذارند. جنگ و دعوا را کنار بگذارند و مشترکات خود را بچسبند؛ که این یکی از مشترکات می‌تواند باشد. امروز هم عقیده‌ام همین است^{۲۲۷}.

ارجاعات

۱۳۸۵/۱۰/۲۵.۷۷	۱۳۹۲/۰۲/۱۱.۳۹	۱۳۶۸/۰۷/۱۹.۱
۱۳۷۶/۰۵/۰۱.۷۸	۱۳۶۸/۰۷/۰۵.۴۰	۱۳۶۸/۰۷/۲۴.۲
۱۳۷۲/۰۶/۱۴.۷۹	۱۳۸۷/۰۹/۲۷.۴۱	۱۳۷۶/۰۵/۰۱.۳
۱۳۸۵/۰۱/۲۷.۸۰	۱۳۸۵/۱۰/۱۸.۴۲	۱۳۶۸/۰۷/۱۱.۴
۱۳۶۸/۰۴/۰۴.۸۱	۱۳۸۸/۰۲/۲۲.۴۳	۱۳۸۶/۰۹/۲۷.۵
۱۳۷۴/۰۵/۲۴.۸۲	۱۳۷۰/۰۷/۰۱.۴۴	۱۳۶۸/۰۷/۱۱.۶
۱۳۷۲/۰۶/۱۴.۸۳	۱۳۷۰/۱۲/۱۳.۴۵	۱۳۸۸/۰۲/۲۳.۷
۱۳۶۸/۰۷/۲۴.۸۴	۱۳۷۲/۰۶/۱۴.۴۶	۱۳۶۸/۰۴/۰۴.۸
۱۳۷۶/۰۵/۰۱.۸۵	۱۳۸۱/۱۲/۰۴.۴۷	۱۳۸۱/۱۲/۰۴.۹
۱۳۶۸/۰۳/۱۶.۸۶	۱۳۸۷/۰۹/۲۷.۴۸	۱۳۸۱/۱۲/۰۴.۱۰
۱۳۷۲/۰۶/۱۴.۸۷	۱۳۸۵/۱۰/۲۵.۴۹	۱۳۸۵/۱۰/۲۵.۱۱
۱۳۶۸/۰۴/۲۲.۸۸	۱۳۸۶/۰۹/۲۷.۵۰	۱۳۸۸/۰۲/۲۳.۱۲
۱۳۶۸/۰۴/۱۳.۸۹	۱۳۷۹/۰۱/۰۶.۵۱	۱۳۶۸/۰۴/۰۴.۱۳
۱۳۸۷/۰۷/۱۰.۹۰	۱۳۷۹/۰۱/۰۶.۵۲	۱۳۶۸/۰۷/۱۹.۱۴
۱۳۸۸/۰۲/۲۲.۹۱	۱۳۸۱/۱۲/۰۶.۵۳	۱۳۶۸/۰۷/۱۹.۱۵
۱۳۸۵/۱۰/۰۸.۹۲	۱۳۶۸/۰۷/۱۹.۵۴	۱۳۶۸/۱۰/۰۵.۱۶
۱۳۹۲/۰۲/۱۱.۹۳	۱۳۷۲/۰۶/۱۴.۵۵	۱۳۶۹/۰۷/۱۱.۱۷
۱۳۸۵/۰۵/۱۷.۹۴	۱۳۷۴/۰۵/۲۴.۵۶	۱۳۷۶/۰۵/۰۱.۱۸
۱۳۸۵/۰۵/۱۷.۹۵	۱۳۹۰/۰۷/۲۵.۵۷	۱۳۷۹/۰۱/۰۶.۱۹
۱۳۹۲/۰۲/۱۱.۹۶	۱۳۶۸/۰۷/۱۹.۵۸	۱۳۷۰/۰۸/۲۷.۲۰
۱۳۸۶/۰۸/۲۳.۹۷	۱۳۶۸/۱۰/۰۵.۵۹	۱۳۹۰/۰۷/۲۰.۲۱
۱۳۸۶/۰۹/۲۷.۹۸	۱۳۷۰/۰۸/۲۷.۶۰	۱۳۷۲/۰۶/۱۴.۲۲
۱۳۸۵/۱۰/۰۸.۹۹	۱۳۸۸/۰۸/۰۴.۶۱	۱۳۶۹/۰۲/۲۲.۲۳
۱۳۸۵/۱۰/۰۸.۱۰۰	۱۳۶۹/۰۱/۲۶.۶۲	۱۳۸۸/۰۲/۲۳.۲۴
۱۳۸۹/۰۷/۱۷.۱۰۱	۱۳۶۹/۰۸/۲۹.۶۳	۱۳۶۸/۰۷/۲۴.۲۵
۱۳۶۸/۰۷/۰۵.۱۰۲	۱۳۶۹/۰۲/۲۲.۶۴	۱۳۶۸/۱۰/۰۵.۲۶
۱۳۸۸/۰۲/۲۲.۱۰۳	۱۳۷۳/۱۲/۱۱.۶۵	۱۳۷۹/۰۱/۰۶.۲۷
۱۳۸۸/۰۲/۲۲.۱۰۴	۱۳۸۵/۱۰/۲۵.۶۶	۱۳۷۶/۰۵/۰۱.۲۸
۱۳۸۵/۱۰/۲۵.۱۰۵	۱۳۶۸/۰۳/۳۱.۶۷	۱۳۶۸/۰۳/۳۱.۲۹
۱۳۸۵/۱۰/۲۵.۱۰۶	۱۳۸۶/۰۹/۲۷.۶۸	۱۳۸۵/۱۰/۲۵.۳۰
۱۳۸۵/۱۰/۲۵.۱۰۷	۱۳۷۶/۱۲/۱۳.۶۹	۱۳۶۸/۰۷/۰۵.۳۱
۱۳۸۸/۰۲/۲۳.۱۰۸	۱۳۸۸/۰۸/۰۴.۷۰	۱۳۶۹/۰۲/۲۲.۳۲
۱۳۸۸/۰۲/۲۳.۱۰۹	۱۳۷۶/۱۲/۱۳.۷۱	۱۳۶۹/۰۸/۲۹.۳۳
۱۳۶۸/۰۴/۰۴.۱۱۰	۱۳۸۷/۰۷/۱۰.۷۲	۱۳۷۹/۰۱/۰۶.۳۴
۱۳۶۸/۰۴/۱۲.۱۱۱	۱۳۷۲/۰۲/۲۸.۷۳	۱۳۶۸/۰۴/۰۴.۳۵
۱۳۶۸/۰۴/۱۳.۱۱۲	۱۳۸۳/۱۰/۲۹.۷۴	۱۳۶۸/۰۷/۱۹.۳۶
۱۳۶۸/۰۷/۰۵.۱۱۳	۱۳۷۹/۱۰/۱۸.۷۵	۱۳۸۵/۱۰/۲۵.۳۷
۱۳۶۸/۰۷/۰۵.۱۱۴	۱۳۶۸/۰۷/۱۹.۷۶	۱۳۸۶/۰۴/۱۴.۳۸

۱۳۶۸ / ۰۷ / ۱۹ . ۱۹۱	۱۳۶۸ / ۰۴ / ۱۳ . ۱۵۳	۱۳۶۸ / ۰۷ / ۰۵ . ۱۱۵
۱۳۷۰ / ۱۲ / ۱۳ . ۱۹۲	۱۳۸۱ / ۱۲ / ۰۶ . ۱۵۴	۱۳۶۸ / ۰۷ / ۱۱ . ۱۱۶
۱۳۸۱ / ۱۲ / ۰۴ . ۱۹۳	۱۳۷۵ / ۰۵ / ۱۳ . ۱۵۵	۱۳۶۸ / ۰۷ / ۱۹ . ۱۱۷
۱۳۸۶ / ۰۴ / ۱۴ . ۱۹۴	۱۳۸۶ / ۰۸ / ۲۳ . ۱۵۶	۱۳۶۸ / ۰۷ / ۲۴ . ۱۱۸
۱۳۶۸ / ۱۰ / ۰۸ . ۱۹۵	۱۳۶۸ / ۰۷ / ۰۵ . ۱۵۷	۱۳۶۸ / ۱۰ / ۰۵ . ۱۱۹
۱۳۸۶ / ۰۹ / ۲۷ . ۱۹۶	۱۳۸۶ / ۰۱ / ۱۷ . ۱۵۸	۱۳۶۹ / ۰۷ / ۱۱ . ۱۲۰
۱۳۷۸ / ۱۱ / ۲۶ . ۱۹۷	۱۳۸۵ / ۱۰ / ۲۵ . ۱۵۹	۱۳۶۹ / ۰۷ / ۱۶ . ۱۲۱
۱۳۷۹ / ۱۰ / ۱۸ . ۱۹۸	۱۳۶۸ / ۱۰ / ۰۵ . ۱۶۰	۱۳۷۰ / ۰۷ / ۰۱ . ۱۲۲
۱۳۸۵ / ۰۵ / ۱۷ . ۱۹۹	۱۳۸۶ / ۰۸ / ۲۳ . ۱۶۱	۱۳۷۱ / ۰۶ / ۲۴ . ۱۲۳
۱۳۶۹ / ۰۲ / ۲۲ . ۲۰۰	۱۳۸۵ / ۱۰ / ۰۸ . ۱۶۲	۱۳۷۳ / ۱۲ / ۱۱ . ۱۲۴
۱۳۷۹ / ۰۱ / ۰۶ . ۲۰۱	۱۳۶۸ / ۰۴ / ۰۴ . ۱۶۳	۱۳۷۴ / ۰۵ / ۲۴ . ۱۲۵
۱۳۸۴ / ۰۳ / ۱۴ . ۲۰۲	۱۳۷۵ / ۰۲ / ۰۴ . ۱۶۴	۱۳۷۵ / ۰۵ / ۱۳ . ۱۲۶
۱۳۸۵ / ۰۱ / ۲۷ . ۲۰۳	۱۳۷۳ / ۱۲ / ۱۱ . ۱۶۵	۱۳۷۵ / ۰۵ / ۱۳ . ۱۲۷
۱۳۸۶ / ۰۹ / ۲۷ . ۲۰۴	۱۳۷۳ / ۰۶ / ۱۴ . ۱۶۶	۱۳۷۶ / ۰۵ / ۰۱ . ۱۲۸
۱۳۸۵ / ۱۰ / ۰۸ . ۲۰۵	۱۳۸۱ / ۱۲ / ۰۴ . ۱۶۷	۱۳۷۷ / ۰۱ / ۰۶ . ۱۲۹
۱۳۸۵ / ۱۰ / ۰۸ . ۲۰۶	۱۳۸۵ / ۱۰ / ۰۸ . ۱۶۸	۱۳۷۹ / ۰۱ / ۰۶ . ۱۳۰
۱۳۷۰ / ۰۳ / ۲۶ . ۲۰۷	۱۳۸۸ / ۰۲ / ۲۳ . ۱۶۹	۱۳۸۱ / ۱۲ / ۰۴ . ۱۳۱
۱۳۷۲ / ۰۶ / ۱۴ . ۲۰۸	۱۳۶۹ / ۰۷ / ۱۶ . ۱۷۰	۱۳۸۱ / ۱۲ / ۰۶ . ۱۳۲
۱۳۷۶ / ۰۵ / ۰۱ . ۲۰۹	۱۳۸۷ / ۰۹ / ۲۷ . ۱۷۱	۱۳۸۱ / ۱۲ / ۰۶ . ۱۳۳
۱۳۷۰ / ۰۷ / ۰۱ . ۲۱۰	۱۳۸۵ / ۰۵ / ۳۰ . ۱۷۲	۱۳۸۲ / ۰۶ / ۱۹ . ۱۳۴
۱۳۸۵ / ۱۰ / ۱۸ . ۲۱۱	۱۳۹۰ / ۰۷ / ۲۰ . ۱۷۳	۱۳۸۲ / ۰۹ / ۰۵ . ۱۳۵
۱۳۷۲ / ۰۶ / ۱۴ . ۲۱۲	۱۳۸۶ / ۰۹ / ۲۷ . ۱۷۴	۱۳۸۳ / ۰۸ / ۱۵ . ۱۳۶
۱۳۶۸ / ۰۷ / ۰۵ . ۲۱۳	۱۳۸۵ / ۱۰ / ۲۵ . ۱۷۵	۱۳۸۴ / ۰۳ / ۱۴ . ۱۳۷
۱۳۷۶ / ۰۱ / ۲۱ . ۲۱۴	۱۳۸۴ / ۱۲ / ۰۸ . ۱۷۶	۱۳۸۴ / ۰۳ / ۱۴ . ۱۳۸
۱۳۹۰ / ۰۸ / ۱۴ . ۲۱۵	۱۳۸۵ / ۱۰ / ۲۵ . ۱۷۷	۱۳۸۴ / ۰۷ / ۲۹ . ۱۳۹
۱۳۷۹ / ۰۱ / ۰۶ . ۲۱۶	۱۳۸۶ / ۱۰ / ۰۸ . ۱۷۸	۱۳۸۴ / ۱۲ / ۰۸ . ۱۴۰
۱۳۸۵ / ۱۰ / ۰۸ . ۲۱۷	۱۳۶۸ / ۱۰ / ۰۵ . ۱۷۹	۱۳۸۵ / ۰۵ / ۱۷ . ۱۴۱
۱۳۷۳ / ۰۱ / ۳۱ . ۲۱۸	۱۳۹۰ / ۰۷ / ۲۰ . ۱۸۰	۱۳۸۵ / ۰۵ / ۱۷ . ۱۴۲
۱۳۶۹ / ۰۷ / ۱۱ . ۲۱۹	۱۳۸۹ / ۰۷ / ۱۷ . ۱۸۱	۱۳۸۵ / ۰۵ / ۳۰ . ۱۴۳
۱۳۶۸ / ۱۰ / ۰۵ . ۲۲۰	۱۳۶۸ / ۰۴ / ۱۳ . ۱۸۲	۱۳۸۵ / ۰۷ / ۲۱ . ۱۴۴
۱۳۸۵ / ۰۵ / ۱۷ . ۲۲۱	۱۳۶۸ / ۰۷ / ۱۱ . ۱۸۳	۱۳۸۵ / ۱۰ / ۱۸ . ۱۴۵
۱۳۸۵ / ۱۰ / ۱۸ . ۲۲۲	۱۳۷۱ / ۰۶ / ۲۴ . ۱۸۴	۱۳۸۶ / ۰۵ / ۲۸ . ۱۴۶
۱۳۷۲ / ۰۶ / ۱۴ . ۲۲۳	۱۳۸۱ / ۱۲ / ۰۴ . ۱۸۵	۱۳۸۷ / ۰۹ / ۲۷ . ۱۴۷
۱۳۸۸ / ۰۸ / ۰۴ . ۲۲۴	۱۳۸۱ / ۱۲ / ۰۶ . ۱۸۶	۱۳۹۰ / ۰۷ / ۲۵ . ۱۴۸
۱۳۸۶ / ۰۴ / ۱۴ . ۲۲۵	۱۳۷۴ / ۰۲ / ۱۴ . ۱۸۷	۱۳۸۱ / ۱۲ / ۰۴ . ۱۴۹
۱۳۸۵ / ۱۰ / ۲۵ . ۲۲۶	۱۳۷۲ / ۰۶ / ۱۴ . ۱۸۸	۱۳۹۰ / ۰۷ / ۲۰ . ۱۵۰
۱۳۷۹ / ۰۱ / ۰۶ . ۲۲۷	۱۳۸۶ / ۰۸ / ۲۳ . ۱۸۹	۱۳۸۵ / ۱۰ / ۰۸ . ۱۵۱
	۱۳۹۰ / ۰۷ / ۲۰ . ۱۹۰	۱۳۸۸ / ۰۲ / ۲۲ . ۱۵۲